

Univerzita Karlova v Praze
Právnická fakulta

Tereza Zbořilová

Právní institut vypořádání

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: Doc. JUDr. Michaela Zuklínová, CSc

Katedra občanského práva

Datum vypracování práce: 15.3. 2010

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.

V Praze dne 15.3.2010

Obsah

Obsah.....	1
Úvod.....	2
1. Pojem právního institutu vypořádání v občanském právu.....	3
2. Vypořádání podílového spoluvlastnictví.....	4
2.1. Podílové spoluvlastnictví v platném občanském právu.....	4
2.2. Vznik podílového spoluvlastnictví a jeho zánik.....	5
2.3. Vypořádání podílového spoluvlastnictví dohodou.....	6
2.4. Vypořádání podílového spoluvlastnictví soudním rozhodnutím.....	8
2.5. Způsoby vypořádání zrušeného podílového spoluvlastnictví.....	9
2.5.1. Reálné rozdělení věci.....	10
2.5.2. Vypořádání příkázáním věci za přiměřenou náhradu.....	16
2.5.3. Nařízení prodeje věci a rozdělení výtěžku mezi spoluvlastníky.....	19
3. Vypořádání společného jmění manželů.....	22
3.1. Společné jmění manželů jako právní forma uspořádání majetkových vztahů mezi manžely.....	22
3.2. Vznik, rozsah, změna rozsahu a zánik společného jmění manželů.....	22
3.3. Obecně o vypořádání SJM.....	27
3.4. Zásady pro vypořádání SJM.....	27
3.5. Formy vypořádání SJM.....	32
3.5.1. Vypořádání společného jmění dohodou.....	33
3.5.2. Vypořádání SJM soudem.....	36
3.5.3. Vypořádání SJM na základě zákonné domněnky.....	39
3.6. Vypořádání SJM v rámci dědického řízení.....	41
3.7. Vypořádání SJM v insolvenčním řízení.....	43
4. Vypořádání dědictví v rámci dědického řízení.....	46
4.1. Obecná charakteristika dědictví a předpoklady dědické posloupnosti.....	46
4.2. Vypořádání dědiců v dědické řízení.....	46
4.3. Vypořádání dědickou dohodou.....	48
4.4. Potvrzení nabytí dědictví podle dědických podílů.....	49
5. Některé další formy vypořádání.....	51
5.1. Vypořádání mezi vlastníkem a držitelem.....	51
5.2. Vypořádání mezi solidárně zavázanými / oprávněnými subjekty.....	54
5.3. Vypořádání neoprávněné stavby.....	57
6. Komparace české a švýcarské právní úpravy SJM.....	62
6.1. Obecná charakteristika majetkových společenství podle ZGB.....	62
6.2. Vypořádání jednotlivých majetkových společenství.....	66
6.3. Srovnání obou právních úprav.....	71
Závěr.....	74
Literatura.....	75
Články.....	76
Thesis abstract.....	77
Seznam klíčových slov - Keywords list.....	78

Úvod

Ve své diplomové práci se budu zabývat vypořádáním, které je jedním z významných institutů občanského práva v oblasti majetkových vztahů. Právní institut vypořádání je uveden v občanském zákoníku v souvislosti se zánikem spoluvlastnictví, tj. se zánikem podílového spoluvlastnictví, se zánikem společného jmění manželů, s nímž je nejčastěji tento institut spojován, a s vypořádáním dědiců v dědickém řízení. Institut vypořádání můžeme nalézt i v jiných případech, které ovšem zákon přímo jako vypořádání neoznačuje. Je to např. vypořádání mezi vlastníkem a držitelem, vypořádání mezi solidárně zavázanými a oprávněnými subjekty, vypořádání neoprávněné stavby a možná bysme našli ještě některé další případy.

Ze všeho nejdříve se ve své diplomové práci budu zabývat samotným pojmem vypořádání, jak je chápán ve smyslu občanského práva a pohledem na něj z obecného hlediska. Poté se budu věnovat vypořádání podílového spoluvlastnictví, vypořádání společného jmění manželů, dědiců v dědickém řízení a dále uvedu a přiblížím některé další případy, kdy dochází k vypořádání, ale kdy jej obč. zákoník za vypořádání výslovně neoznačuje. Jsou to konkrétně případy vypořádání mezi vlastníkem a držitelem, mezi solidárně zavázanými / oprávněnými subjekty a vypořádání neoprávněné stavby. V poslední kapitole mé práce provedu komparaci české a švýcarské právní úpravy SJM a jejího vypořádání.

1. Pojem právního institutu vypořádání v občanském právu

Vypořádání ve smyslu občanského práva se rozumí postup, při kterém se mezi účastníky změněného nebo zaniklého občanskoprávního vztahu navzájem upravují a narovnávají především jejich majetkové poměry, které v důsledku určité právní skutečnosti změnilo svoji dosavadní podobu a obsah. Dosavadní vzájemná práva a povinnosti účastníků občanskoprávních vztahů je třeba uvést do souladu s nově vzniklou právní situací a uspořádat tak, aby nově vzniklým právním poměrům odpovídaly i vzájemná práva a povinnosti.

Pravidla pro způsob, formu, rozsah a obsah vypořádání majetkoprávních vztahů jsou upravena v příslušných ustanoveních občanského zákoníku a jsou závazná vždy, když se jedná o vypořádání soudní cestou a konstitutivním soudním rozhodnutím. V souladu s § 2 odst. 3 obč. zák. si však mohou účastníci občanskoprávních vztahů svá vzájemná práva a povinnosti upravit dohodou, odchýlně od zákona, jestliže to zákon výslovně nezakazuje a jestliže z povahy ustanovení zákona nevyplývá, že se od něj nelze odchýlit.

Povaha majetkoprávních vztahů nevyklučuje, aby si jejich účastníci svá vzájemná práva upravili odlišně a aby se mohli při jejich vypořádání dohodou odchýlit od zákonných zásad. I tehdy však platí obecná zákonná úprava podstatných náležitostí právních úkonů, § 37 až 40 obč. zák. Charakter občanskoprávních vztahů je v zásadě dispozitivní povahy a umožňuje, aby si jejich účastníci mohli sami zvolit takovou variantu chování, která bude odpovídat jejich zájmům a potřebám. Proto je účastníkům umožněno, aby i při vypořádání vzájemných práv a povinností upřednostnili dohodu, ve které mohou v rámci smluvní volnosti provést takovou úpravu vypořádání, která bude vycházet z vlastních individuálních potřeb a požadavků podle konkrétních okolností případu, bez zásahu soudní moci. Není-li možno vypořádání provést dohodou, může kterýkoliv z účastníků občanskoprávního vztahu návrhem k soudu požadovat, aby vypořádání provedl soud rozhodnutím v rámci občanskoprávního soudního řízení.

2. Vypořádání podílového spoluvlastnictví

2.1. Podílové spoluvlastnictví v platném občanském právu

Současné pojetí podílového spoluvlastnictví upravené v druhé části, hlavně druhé občanského zákoníku, konkrétně v § 136 až 142 obč. zák. navazuje na úpravu spoluvlastnictví v ust. § 361 OZO, dle něhož: „Náleží-li věc ještě nerozdělená současně několika osobám, vzniká společné vlastnictví“.

Podle § 825 OZO: „Kdykoli vlastnictví téže věci anebo jedno totéž právo náleží nerozděleně několika osobám, jest tu společenství.“

Těmito slovy chce zákon říct, že předmět práva je nerozdělen a že náleží několika osobám současně podle ideálních podílů. Je-li předmětem společenství v tomto smyslu vlastnictví, mluvíme o spoluvlastnictví s podíly ideálními, nebo také o spoluvlastnictví neděleném (condominium pro indiviso). Toto spoluvlastnictví se pojmově zásadně shoduje se spoluvlastnictvím římského práva, od něhož se odlišuje pouze tím, že není zjevem výjimečným, nýbrž je právním poměrem leckdy na dlouhou dobu založeným.....Podíl spoluvlastníků, jeho pars indivisa, se určuje vždy zlomkem, jde tedy o podíl alikvotní, nikoliv kvantitativní. Podle velikosti tohoto podílu určuje se míra, kterou bude jednotlivý spoluvlastník participovati na výtěžcích společné věci, jakož i míra jeho příspěvků na její udržování.¹

Toto pojetí spoluvlastnictví vychází z principu ideálního, nikoli reálného spoluvlastnictví věci. Na tomto principu je založeno též současné pojetí podílového spoluvlastnictví, upravené v § 136 odst.1 obč. zák., podle něhož: „Věc může být v podílovém spoluvlastnictví více vlastníků“ a v § 137 odst. 1, 2 obč. zák., dle nichž „Podíl vyjadřuje míru, jakou se spoluvlastníci podílejí na právech a povinnostech vyplývajících ze spoluvlastnictví ke společné věci (odst. 1) a „Není-li právním předpisem stanoveno nebo dohodnuto jinak, jsou podíly všech spoluvlastníků stejné“.

Pojetí podílového spoluvlastnictví jako ideální spoluvlastnictví znamená, že výše podílu každého spoluvlastníka nevyjadřuje jeho reálný podíl na věci, tedy podíl k některé její části, nýbrž vyjadřuje míru, kterou se jednotliví spoluvlastníci podílejí

¹ Sedláček, J., Rouček F.; Komentář k obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi. Praha: V. Linhart. díl III., 1936 str. 582

na právech a povinnostech, vyplývající ze spoluvlastnictví ke společné věci.

2.2. Vznik podílového spoluvlastnictví a jeho zánik

Každá věc, která může být předmětem vlastnictví jedné osoby, může také současně náležet více osobám a být tak předmětem podílového spoluvlastnictví. U žádné věci není vyloučeno, aby byla předmětem podílového spoluvlastnictví a žádný subjekt občanskoprávního vztahu není vyloučen z možnosti být spoluvlastníkem.

Věc v právnickém smyslu je prostorově omezený kus zevního světa, který může být samostatným předmětem subjektivních práv, nikoli však jejich subjektem.²

Náš platný občanský zákoník sám nijak pojem věc nedefinuje, pouze v § 119 obč. zák. rozlišuje věci na movité a nemovité, přičemž nemovitostmi jsou pozemky a stavby spojené se zemí pevným základem. A contrario všechny ostatní věci jsou považovány za věci movité. Lze však konstatovat, že v souladu s občanskoprávní teorií se věci rozumí ovladatelný hmotný předmět, který má užitnou hodnotu.

Vlastnictví věci lze nabýt kupní, darovací nebo jinou smlouvou, děděním, rozhodnutím státního orgánu nebo na základě jiných skutečností stanovených zákonem, viz § 132 odst. 1 obč. zák.. Speciální úpravu vzniku podílového spoluvlastnictví občanský zákoník neobsahuje a pro vznik podílového spoluvlastnictví lze použít všechny shora uvedené obecné způsoby nabývání vlastnictví.

Každý spoluvlastník je oprávněn k výkonu vlastnického práva v rozsahu svého spoluvlastnického podílu. V tomto rozsahu je oprávněn společnou věc držet, užívat ji a disponovat s ní. Skutečný výkon spoluvlastnického práva však může v praxi přinášet nesčetné množství situací, které jeho výkon ztěžují nebo znemožňují. Je to dáno nepochybně povahou a charakterem některých věcí ať movitých (např. držba a užívání osobního automobilu, nebo jiné movité věci) nebo věcí nemovitých (např. dům, v němž je jeden byt, rekreační chata). V některých případech takové situace nelze řešit ani při použití zákonného ustanovení o rozhodování

² Heyrovský, L.; Dějiny a systém soukromého práva římského. Praha: J. Otto, 1910, str. 295

spoluvlastníků (§ 139 obč. zák.). Jelikož žádný ze spoluvlastníků nemůže být nucen ve spoluvlastnickém vztahu proti své vůli setrvávat, a to z jakéhokoli důvodu, umožňuje zákon podílové spoluvlastnictví zrušit.

K zániku podílového spoluvlastnictví může obecně dojít buď zánikem věci, která je předmětem spoluvlastnictví nebo převodem všech spoluvlastnických podílů všemi spoluvlastníky na jiný subjekt, který dosud nebyl spoluvlastníkem.³

Ke zrušení podílového spoluvlastnictví, který má za následek jeho zánik může dojít dohodou spoluvlastníků nebo rozhodnutím soudu. V obou těchto případech zániku podílového spoluvlastnictví jeho zrušením, je spojeno vzájemné majetkové vypořádání mezi spoluvlastníky, což je dáno majetkovou povahou vlastnického (spoluvlastnického) práva.

2.3. Vypořádání podílového spoluvlastnictví dohodou

Upřednostnění dohody o zrušení podílového spoluvlastnictví a o vzájemném vypořádání vyplývá z § 142 odst. 1., věta první obč. zák., podle něhož: „Nedojde-li k dohodě, zruší spoluvlastnictví a provede vypořádání na návrh některého spoluvlastníka soud“.

Forma dohody o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví je upravena v § 141 obč. zák. tak, že je-li předmětem spoluvlastnictví nemovitost, musí být dohoda písemná (odst. 1) a tak, že každý ze spoluvlastníků je povinen vydat ostatním na požádání písemné potvrzení o tom, jak se vypořádali, neměla-li již dohoda o zrušení spoluvlastnictví a o vzájemném vypořádání písemnou formu (odst. 2). Ačkoli je písemná forma dohody pod sankcí neplatnosti vyžadována v případě, je-li jejím předmětem nemovitost, je jistě v zájmu právní jistoty, jak samotných účastníků dohody, tak třetích osob, bude-li mít písemnou formu i dohoda, týkající se věcí movitých.

Předmětem dohody musí být celá věc, která je předmětem spoluvlastnictví a ne jen její spoluvlastnický podíl a účastníky dohody musí být všichni podíloví

---

³ Králík, M.; Podílové spoluvlastnictví v občanském zákoníku. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 185

spoluvlastníci.⁴ Dohoda musí v první řadě obsahovat ujednání všech účastníků o tom, že vede ke zrušení podílového spoluvlastnictví a ve druhé řadě ujednání o tom, jakým způsobem se mezi sebou majetkově vypořádali.⁵

Přesto, že na způsob vzájemného vypořádání mezi spoluvlastníky zákon žádné závazné ani doporučující pokyny nestanoví, a že způsob vzájemného vypořádání je při uzavření dohody ponechán v rámci smluvní autonomie účastníků občanskoprávních vztahů na jejich vůli, je důvodné očekávat, že účastníci takové dohody použijí pro vypořádání závazné zásady, uvedené pro případ zrušení a vypořádání rozhodnutím soudu (§ 142 obč. zák.).⁶

Dohoda musí samozřejmě splňovat obecné požadavky a náležitosti právních úkonů, tj. musí být učiněna jejími účastníky svobodně a vážně, určitě a srozumitelně a její účastníci, kterými musí být všichni podíloví spoluvlastníci, musí být k tomuto právnímu úkonu způsobilí.

Z obsahu dohody musí jednoznačně vyplývat, že všichni její účastníci mají vůli přivodit zrušení podílového spoluvlastnictví a tato vůle musí být projevena určitě a srozumitelně. Je-li předmětem dohody věc movitá, musí být určena a identifikována tak, aby nebyla zaměnitelná s jinou, je-li jejím předmětem nemovitost, je třeba ji označit tak, jak je vyznačena v příslušném katastru nemovitostí.

Samotné vypořádání bude v dohodě zpravidla provedeno buď reálným rozdělením nebo přikázáním věci jednomu či několika spoluvlastníkům oproti zaplacení přiměřené náhrady. Přikázání věci jednomu ze spoluvlastníků přichází v úvahu především, je-li předmětem zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví věc movitá.

Vypořádání tím způsobem, při němž jeden ze spoluvlastníků nabude celou věc s povinností zaplatit ostatním spoluvlastníkům náhradu v penězích není totéž co kupní smlouva, neboť při vypořádání si spoluvlastníci mohou upravit jiná vzájemná práva a povinnosti vyplývající ze spoluvlastnictví (např. investice, které na společnou věc vynaložil jen některý ze spoluvlastníků, případně jiné vzájemné

---

4 Králík, M.; Podílové spoluvlastnictví v občanském zákoníku. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 187

5 Králík, M.; Podílové spoluvlastnictví v občanském zákoníku. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 189

6 Švestka, J. Spáčil, J., Škárková, M., Hulmák, M.; Občanský zákoník I – komentář. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 894

pohledávky či závazky vzniklé z podílového spoluvlastnictví).

U nemovitostí sloužících k bydlení lze vypořádání provést i v návaznosti na zvláštní předpis (§ 5 z.č. 72/1994 Sb. zákon o vlastnictví bytů).

2.4. Vypořádání podílového spoluvlastnictví soudním rozhodnutím

Nedojde-li k dohodě, zruší spoluvlastnictví a provede vypořádání na návrh některého spoluvlastníka soud (§ 142 odst. 1 věta první obč. zák.).

Nejsou-li podíloví spoluvlastníci schopni nebo ochotni se na zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví mezi sebou dohodnout, a trvá-li některý ze spoluvlastníků na tom, že zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví požaduje, pak lze zrušení a vypořádání provést jedině cestou občanského soudního řízení.

Návrh je oprávněn podat soudu každý ze spoluvlastníků bez ohledu na výši spoluvlastnického podílu a je možné, aby jej někteří spoluvlastníci podali společně.⁷

Ti pak v soudním řízení vystupují na straně žalobců jako samostatní společníci § 91 odst. 1 o.s.ř. a v řízení jedná každý z nich sám za sebe. Ostatní spoluvlastníci, proto nimž návrh směřuje, vystupují v soudním řízení na straně žalovaných, rovněž jako samostatní společníci.

Podání návrhu k soudu je třeba učinit způsobem uvedeným v § 42 o.s.ř. a návrh musí obsahovat především obecné náležitosti návrhu v souladu s § 79 o.s.ř.

Vedle obecných náležitostí musí návrh obsahovat označení věci, která je předmětem podílového spoluvlastnictví, označení podílů jednotlivých spoluvlastníků a návrh na způsob vypořádání. Označení věci, která je předmětem zrušovaného spoluvlastnictví, by mělo být takové, aby předmětná věc nebyla zaměnitelná s jinou, což se týká zejména věci movitých. Nemovité věci se označují v návrhu tak, jak jsou vyznačeny v příslušném katastru nemovitostí. Pokud není navrhovatelem učiněno předmětem soudního řízení příslušenství věci (§ 121 obč. zák.), nemůže se soud

---

⁷ Králík, M.; Podílové spoluvlastnictví v občanském zákoníku. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 196

tímto příslušenstvím zabývat (R NS sp.zn. 22 Cdo 1644/2005).⁸

Návrhem, podle kterého by mělo být vypořádání provedeno, není soud v tomto řízení vázán a může podílové spoluvlastnictví vypořádat i jinak, než se požaduje v návrhu, jde o tzv. iudicium duplex, přičemž je však v každém případě vázán posloupností možných způsobů vypořádání.⁹ (viz. níže)

2.5. Způsoby vypořádání zrušeného podílového spoluvlastnictví

§ 142 odst. 1 obč. zák. zní: „Nedojde-li k dohodě, zruší spoluvlastnictví a provede vypořádání na návrh některého spoluvlastníku soud. Přihlédne přitom k velikosti podílů a účelnému využití věci. Není-li rozdělení věci dobře možné, přikáže soud věc za přiměřenou náhradu jednomu nebo více spoluvlastníkům; přihlédne přitom k tomu, aby věc byla účelně využita. Nechce-li věc žádný ze spoluvlastníků, nařídí soud její prodej a výtěžek rozdělí podle podílů“.

Způsoby vypořádání podílového spoluvlastnictví soudním rozhodnutím stanoví občanský zákoník taxativně (žádný než v zákoně uvedený způsob vypořádání možný není) a pořadí způsobů vypořádání je soud povinen zachovat a nemůže jednotlivé způsoby libovolně upřednostňovat (R NS sp.zn. 22Cdo 2568/2003), i kdyby se jevily jako vhodnější způsob vypořádání.¹⁰

- reálné rozdělení věci
- přikázání věci jednomu nebo více spoluvlastníkům za náhradu
- prodej věci a rozdělení výtěžku mezi spoluvlastníky podle jejich podílů

Při vypořádání podílového spoluvlastnictví reálným rozdělením věci a při přikázání věci jednomu nebo více spoluvlastníkům za náhradu soud přihlédne k velikosti podílů a k účelnému využití věci. Velikost podílů tedy není určujícím a

---

8 Králík, M.; Podílové spoluvlastnictví v občanském zákoníku. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 197

9 Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J.; Občanské právo hmotné I. Praha: ASPI, 2005, str. 377

10 Králík, M.; Podílové spoluvlastnictví v občanském zákoníku. Praha: C. H. Beck, 2008, str.199

rozhodujícím hlediskem, je však třeba brát tuto skutečnost v úvahu zejména při příkázání věci jednomu nebo více spoluvlastníkům za náhradu.¹¹

2.5.1. Reálné rozdělení věci

Aby po zrušení podílového spoluvlastnictví nebyl žádný ze spoluvlastníků postížen úplnou ztrátou vlastnického práva, má při soudním zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví přednost takové řešení, při němž je spoluvlastníku, byť v jiném rozsahu, jeho právo na vlastnictví věci zachováno. Tento oprávněný požadavek může být naplněn tak, že dojde k reálnému rozdělení společné věci.

Reálným rozdělením věci, která je jako samostatná věc předmětem podílového spoluvlastnictví, se rozumí takové fyzické rozdělení věci, při němž dochází ke vzniku dvou nebo více samostatných věcí v právním smyslu, které mají užitnou hodnotu a které mohou být, každá sama o sobě, předmětem občanskoprávních vztahů a tedy i předmětem vlastnictví.¹² Z § 142 odst. 1 věta třetí obč. zák. *a contrario* vyplývá, že k reálnému rozdělení soud přikročí tehdy, je-li to „dobře možné“.¹³

Touto podmínkou se rozumí nejen to, že věc lze rozdělit z hlediska technické proveditelnosti, ale též z hlediska funkčnosti nově vzniklé věci (věcí) i z hlediska nákladů, které by bylo nutno na reálné rozdělení vynaložit.¹⁴ Dojde-li soud k závěru, že technické rozdělení věci je možné (k tomuto zjištění je v průběhu řízení nezbytné, aby byl vyhotoven znalecký posudek), musí se zabývat současně i tím, zda rozdělení je „dobře možné“.

Při posouzení toho, kdy je reálné rozdělení věci dobře možné a kdy již dobře možné není, může soud vycházet z více hledisek.

Zcela určitě to je hledisko finančních nákladů, které by bylo objektivně nezbytné vynaložit na reálné rozdělení věci. Výše nákladů na rozdělení věci, nepochybně stanovená znaleckým posudkem, by měla být porovnána s celkovou

11 Králík, M.; Podílové spoluvlastnictví v občanském zákoníku. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 198

12 Eliáš, K. a kol.; Občanský zákoník - Velký akademický komentář.1. svazek. Praha: Linde, 2008, str. 634

13 Králík, M.; Podílové spoluvlastnictví v občanském zákoníku. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 198

14 Králík, M.; Podílové spoluvlastnictví v občanském zákoníku. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 200

hodnotou rozdělované věci a s hodnotami věcí nově vzniklých rozdělením. Finančně nákladné rozdělení věci, stejně jako nepřiměřený nepoměr mezi hodnotou rozdělované věci a hodnotami nově vzniklých věcí, by měl být důvodem k závěru o tom, že reálné rozdělení věci není dobře možné. Reálné rozdělení není dobře možné ani v případě, kdy některý ze spoluvlastníků nechce nijak participovat na úhradě nákladů s rozdělením spojených. Žádného ze spoluvlastníků nelze nutit, aby proti své vůli vynakládal náklady na rozdělení věci (Rc 45/1991).¹⁵

Podle současné právní úpravy, na rozdíl od úpravy platné do 31.12. 1991, lze reálné rozdělení věci provést i tehdy, kdy nebude zachována výše podílů jednotlivých spoluvlastníků. Reálné rozdělení nemusí být provedeno tak, aby odpovídalo spoluvlastnickým podílům. Pokud by však došlo k tomu, že některý spoluvlastník by reálným rozdělením věci nabyl z hlediska její hodnoty podstatně více, než by odpovídalo jeho spoluvlastnickému podílu a byl by povinen rozdíl uhradit v penězích, může výše této případné finanční náhrady být též důvodem k tomu považovat věc za reálně nedělitelnou.¹⁶

Jestliže je, ze všech v úvahu připadajících hledisek, dobře možné, soud podílové spoluvlastnictví rozsudkem zruší a vypořádání provede tak, že jednotlivé věci nově vzniklé rozdělením, přikáže do výlučného vlastnictví jednotlivých spoluvlastníků. Případně, že rozdělení není provedeno podle výše spoluvlastnických podílů, určí výši finančního vyrovnání mezi spoluvlastníky.¹⁷

Protože je soud při vypořádání podílového spoluvlastnictví vázán upřednostněním reálného rozdělení věci, rozhodne tak i v případě, kdy některý ze spoluvlastníků takové vypořádání nepožaduje.

Je-li předmětem soudního zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví více věcí, není reálným rozdělením, jestliže se jednotlivé věci rozdělí mezi spoluvlastníky tak, že každý z nich nabude některou z těchto věcí do výlučného vlastnictví (R NS sp.zn. 22 Cdo 2631/2005).¹⁸

---

15 Králík, M.; Podílové spoluvlastnictví v občanském právu. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 200

16 Švesta, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M.; Občanský zákoník I – komentář. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 901

17 Jehlička, O., Švestka, J., Škárová, M.; Občanský zákoník – komentář. Praha: C. H. Beck, 2001, str. 483

18 Králík, M.; Podílové spoluvlastnictví v občanském právu. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 200

Reálné rozdělení nemovitosti

Z povahy, charakteru a užitné hodnoty věcí je zřejmé, že zpravidla nebude možné, a to ani technicky, rozdělit jednu movitou věc tak, aby vznikly dvě nebo více samostatných movitých věcí ve shora uvedeném smyslu.

Proto se vypořádání podílového spoluvlastnictví reálným rozdělením uplatní především u věcí nemovitých, kterými jsou pozemky a stavby spojené se zemí pevným základem.

Pozemky

Co je pozemkem, je uvedeno v § 27 písm. a) zák.č. 344/1992 Sb (katastrální zákon), podle něhož se pozemkem rozumí část zemského povrchu, oddělená od sousedních částí hranicí územní správní jednotky nebo hranicí katastrálního území, hranicí vlastnickou, hranicí držby, hranicí rozsahu zástavního práva, hranicí druhů pozemků, popřípadě rozhraním způsobu využití pozemků.

Parcelou je podle § 27 písm. b) katastrálního zákona pozemek, který je geometricky a polohově určen, zobrazen v katastrální mapě a označen parcelním číslem.

Na první pohled by se mohlo zdát, že pokud jde o pozemek (hlavně pozemek nezastavěný), jako část zemského povrchu, je přinejmenším technicky rozdělitelný vždy. Ani to však neplatí, neboť povaha některých pozemků – např. přikrytých vodou, jako rybník, jezero, či jiná vodní nádrž – ani rozdělení z hlediska technického nedovoluje, nehledě na zásadu „je-li to dobře možné“.

Rozdělení pozemků zpravidla není dobře možné tam, kde by rozdělením vznikly pozemky nepatrných rozměrů, které by nemohly řádně sloužit svému účelovému určení (např. pro hospodářské využití, pro stavební účely), pozemky obtížně přístupné, nebo dokonce zcela nepřístupné anebo nebylo-li by možno přístup zajistit ani zřízením věcného břemene ve smyslu § 142 odst. 3 obč. zák..¹⁹ Toto zákonné ustanovení umožňuje, aby soud při zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví rozdělením věci zřídil věcné břemeno k nově vzniklé nemovitosti ve

¹⁹ Králík, M.; Podílové spoluvlastnictví v občanském zákoníku. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 201

prospěch vlastníka jiné nově vzniklé nemovitosti. Jde o jeden ze způsobů vzniku věcných břemen upravených v § 151o obč. zák..

Vypořádání podílového spoluvlastnictví reálným rozdělením věci nesmí být na újmu osobám, kterým přísluší práva na nemovitosti váznoucí (§ 142 odst. 3 věta poslední obč. zák.). To znamená, že právní postavení třetích osob, nesmí být rozdělením nijak dotčeno a jejich dosavadní právní postavení zůstane nezměněno, jako kdyby k rozdělení společné věci nedošlo.

Zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví reálným rozdělením pozemku nemůže být provedeno bez geometrického plánu, na němž je vyznačeno rozdělení dříve společného pozemku (parcely), výměra a čísla nových parcel. Podle geometrického plánu jsou pak nově vzniklé parcely v soudním rozhodnutí označeny a podle tohoto označení a na základě soudního rozhodnutí o zrušení a vypořádání jsou podkladem pro příslušným zápis údajů a právních vztahů do katastru nemovitostí.²⁰

Stavby

Pojem stavby není výslovně v občanském zákoníku nijak upraven a pro účely občanskoprávních vztahů nelze použít stavebně právní předpisy.

V případě, že občanskoprávní předpisy používají pojem „stavba“, nelze obsah tohoto pojmu vykládat jen podle stavebních předpisů. Stavební předpisy stavbou rozumí veškerá stavební díla, která vznikají stavební nebo montážní technologií, bez zřetele na jejich stavebně technické provedení, použité stavební výrobky, materiály a konstrukce, na účel využití a dobu trvání (§ 2 odst. 3 stavebního zákona). Pro účely občanského práva pojmem „stavba“ rozumíme věc v právním smyslu.

Samostatnou nemovitou věcí se stavba stává tehdy, jestliže je vybudována minimálně do takového stadia, od něhož počínají všechny stavební práce směřují již k dokončení takto druhově individuálně určené věci. K tomu u nadzemních staveb dochází k vytvoření stavu, kdy je již jednoznačně a nezaměnitelným způsobem

---

²⁰ Češka, Z., Kabát, J. a kol.; Občasný zákoník – komentář, díl I. Praha: Panorama, 1987, str. 497-498

patrně alespoň dispoziční řešení prvního nadzemního podlaží (R NS sp.zn. 22 Cdo 2534/2000).²¹

Mnohem obtížnější, než reálné rozdělení pozemků, je reálné rozdělení staveb, neboť i v tomto případě platí, že reálným rozdělením musí vzniknout dvě nebo více staveb jako samostatných nemovitých věcí z hlediska stavebněprávního, které jsou na sobě nezávislé (s výjimkou případného zřízení věcného břemene), a splňujících všechny funkční náležitosti kladené na stavbu, zejména, jde-li o stavbu určenou k bydlení.²²

Vzhledem k tomu, že stavba, stejně jako vše ostatní, co se stavbou souvisí, tj. povolení stavby, kolaudace stavby, odstranění stavby, případně veškeré její změny z hlediska stavebního, je předmětem správních (stavebních) úřadů, je třeba v tomto případě pro reálné rozdělení stavby zjišťovat i stanovisko příslušného stavebního úřadu, který možnost rozdělení stavby posuzuje z hlediska stavebních a jiných právních předpisů, včetně předpisů o vodovodech a kanalizacích, energetických předpisů- plynové a elektrické přípojky, apod..²³

Provedení samotného faktického rozdělení stavby je v podstatě stavební činností a je třeba při ní dodržet všechny závazné právní normy, které tuto činnost upravují.

Za reálné rozdělení stavby je v soudní teorii i praxi dlouhodobě považováno pouze vertikální rozdělení stavby. Tato dlouhodobá praxe byla naposledy potvrzena rozhodnutím NS sp.zn. 22 Cdo 425/2007.²⁴ Výjimku tvoří reálné rozdělení obytného domu na jednotlivé bytové jednotky ve smyslu bytového zákona, o němž bude pojednáno níže. Rozdělení obytného domu na bytové jednotky dle tohoto zvláštního zákona je též považováno za upřednostněné reálné rozdělení věci.

Stavební úpravy jakékoli stavby, ať menší či větší, vyžadují finanční náklady. Výše těchto finančních nákladů, která by měla být v soudním řízení objektivizována znaleckým posudkem, bez něhož se soud neobejde, je významným hlediskem pro posouzení toho, zda rozdělení stavby je dobře možné. To znamená, že nebude za reálně dělitelnou stavbu, která je sice z hlediska stavebně technického i z hlediska

21 Spáčil, J.; Věc v právním smyslu, součást a příslušenství věci ve světle nové judikatury. Bulletin advokacie, 2006, č. 4 str. 42

22 Králík, M.; Podílové spoluvlastnictví v občanském zákoníku. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 202

23 Králík, M.; Podílové spoluvlastnictví v občanském zákoníku. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 203

24 Králík, M.; Podílové spoluvlastnictví v občanském zákoníku. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 203

příslušných správních předpisů technicky rozdělitelná, avšak výše nákladů na její rozdělení bude nepřiměřená hodnotě rozdělované stavby, eventuálně hodnotám staveb nově vzniklým. V případě, že by si rozdělení stavby vyžádalo nepřiměřeně vysoké náklady, bude nutno považovat stavbu za reálně nedělitelnou.

V této souvislosti je třeba připomenout i to, zda jsou účastníci vůbec ochotni nést jakékoli náklady na rozdělení stavby. Pokud některý ze spoluvlastníků odmítl podílet se na úhradě těchto nákladů nebo na osobní účasti nezbytné pro rozdělení, nelze ani v takovém případě považovat stavbu za reálně dělitelnou.

Jak již bylo uvedeno výše, při reálném rozdělení věci nemusí být zachována velikost podílů jednotlivých spoluvlastníků. To znamená, že, je-li rozdělení stavby ze všech uvedených hledisek dobře možné, a nabude-li některý ze spoluvlastníků rozdělením nově vzniklou stavbu, jejíž hodnota v porovnání s hodnotami ostatních nově vzniklých věcí neodpovídá výši jeho spoluvlastnického podílu, přichází v úvahu finanční vyrovnání.

Rozdělení bytového domu na bytové jednotky podle zákona č. 72/1994 Sb.

Podle § 2 písm. h) zák.č. 72/1994 Sb. (zákon o vlastnictví bytů) se jednotkou rozumí byt nebo nebytový prostor, nebo rozestavěný byt nebo rozestavěný nebytový prostor jako vymezená část domu podle tohoto zákona.

Vlastnictví jednotek podle § 5 odst. 2 zák. o vlastnictví bytů může vzniknout na základě smlouvy všech podílových spoluvlastníků budovy o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví budovy jeho přeměnou na vlastnictví jednotek nebo rozhodnutím soudu o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví budovy a jeho přeměnou na vlastnictví jednotek.²⁵

Vypořádání podílového spoluvlastnictví rozdělením budovy na jednotky mezi spoluvlastníky nelze sice považovat za reálné rozdělení budovy - stavby – na dvě nebo více samostatných nemovitých věcí ve smyslu ust. § 142 odst. 1 obč. zák., je však takové vypořádání, je-li dobře možné, upřednostnit před příkázáním věci jednomu nebo více spoluvlastníkům za náhradu.²⁶

---

25 Dvořák, T.; Vlastnictví bytů a nebytových prostor. Praha: ASPI, 2007, str. 132

26 Králík, M.; Podílové spoluvlastnictví v občanském zákoníku. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 205

I při vypořádání podílového spoluvlastnictví budovy jejím rozdělením na jednotky, je třeba vycházet ze zásady platné pro reálné rozdělení, tedy ze zásady, je-li to dobře možné. Pro posouzení toho, zda je to dobře možné, se uplatňují stejná hlediska, jako při reálném rozdělení. Tedy hledisko finančních nákladů nutných k rozdělení na jednotky, ochoty spoluvlastníků podílet se na úhradu těchto nákladů. Při rozdělení budovy na jednotky vznikne jednak samostatné vlastnictví k jednotce (bytu nebo nebytovému prostoru), jednak podílové spoluvlastnictví ke společným částem budovy, případně k pozemku, na němž je postavena. Je třeba přihlídnout i k jiným okolnostem z hlediska dalšího možného soužití účastníků v jednom domě (RNS 22 Cdo 559/2004).²⁷ Založení podílového spoluvlastnictví sebou může přinášet vznik nových konfliktů a právních problémů se spoluvlastnictvím spojených.

Rozdělit budovu na jednotky se založením spoluvlastnického práva ke společným částem budovy a k pozemku nebude dobře možné, jestliže právě důvodem ke zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví, byly konflikty vyplývající z existence podílového spoluvlastnictví. Dle dosavadní judikatury viz shora – může soud přistoupit k rozdělení budovy na jednotky jen za předpokladu, že dosavadní vztahy mezi spoluvlastníky jsou nekonfliktní a lze předpokládat, že mezi spoluvlastníky spol. částí domu a pozemku bude jejich společné rozhodování řešeno vzájemnými dohodami.

2.5.2. Vypořádání příkázáním věci za přiměřenou náhradu

„Není-li rozdělení věci dobře možné, přikáže soud věc za přiměřenou náhradu jednomu nebo více spoluvlastníkům; přihlédne přitom k tomu, aby věc mohla být účelně využita „ § 142 odst. 2 třetí věta obč. zák..

Reálné rozdělení věci při vypořádání podílového spoluvlastnictví je ve většině případů (u věcí movitých téměř vždy) nemožné a proto při soudním vypořádání bude reálné rozdělení věci spíše výjimkou.

Vypořádání podílového spoluvlastnictví příkázáním věci jednomu nebo několika spoluvlastníkům za přiměřenou náhradu je zcela určitě nejčastějším

---

²⁷ Králík., M.; Podílové spoluvlastnictví v občanském zákoníku. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 208

způsobem, kterým se v soudní praxi vypořádání provádí.

Pro přikázání věci do vlastnictví jednoho nebo několika spoluvlastníkům za náhradu, jsou v zákoně výslovně stanovena objektivní kritéria, a to přihlídnutí k velikosti podílů a přihlídnutí k účelnému využití věci.²⁸ Kromě těchto zákonem stanovených kritérií, k nimž je soud povinen přihlížet, může soud podle individuálních okolností každého případu přihlížet i k jiným skutečnostem, které odůvodňují přikázání věci právě jednomu ze spoluvlastníků, nebo několika z nich. (R NS sp. zn. 22 Cdo 1914/2004, R NS sp. zn. 22 Cdo 1900/2005).²⁹

Přihlídnutí k velikosti podílu je kritériem, které by nemělo v praxi činit obtíže, především u věcí nemovitých, u nichž jsou podíly spoluvlastníků jednoznačně určeny zápisem v katastru nemovitostí.

Kritérium účelného využití věci je vykládáno tak, že se jedná o právní normu s relativně neurčitou hypotézou (např. R NS sp.zn. 22 Cdo 879/2005, sp.zn. 22 Cdo 2491/2005). Přihlídnutí k účelnému využití věci znamená přihlídnout k tomu, jak který ze spoluvlastníků věc užívá a chce užívat i v budoucnu, jak se zasloužil o její udržení a uchování v takovém stavu, aby byla způsobilá k účelu, ke kterému je určena a jak je schopen věc udržovat v řádném stavu (zejména bytová potřeba u obytných domů). Při přikázání věci některému ze spoluvlastníků za náhradu bude nepochybně též přihlídnuto k tomu, jak je který ze spoluvlastníků schopen tuto náhradu ostatním spoluvlastníkům vyplatit.³⁰

Je nutno uvést, že žádné z kritérií se neuplatní absolutně, neboť všechna, ať zákonem výslovně uvedená nebo jiná použitelná kritéria, tvoří souhrn skutečností, které jsou posuzovány ve vzájemné souvislosti.

Přiměřená náhrada

Přikázání věci jednomu nebo několika spoluvlastníkům je ze zákona spojeno s náhradou, tj. s finančním vyrovnáním spoluvlastníka nebo spoluvlastníků, kterým

---

28 Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M.; Občanský zákoník I – komentář. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 907

29 Králík, M.; Podílové spoluvlastnictví v občanském zákoníku. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 212

30 Králík, M.; Podílové spoluvlastnictví v občanském zákoníku. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 212

byla věc přikázána do vlastnictví s ostatními spoluvlastníky, kteří jsou ze spoluvlastnického vztahu soudním rozhodnutím vylučováni. Těm spoluvlastníkům, kteří pozbyli své vlastnické právo, náleží za jejich spoluvlastnické podíly finanční náhrada tak, aby jejich majetková sféra nebyla nijak dotčena a aby se jim dostalo finanční kompenzace za pozbyté vlastnictví.³¹

Výše přiměřené náhrady byla v minulosti odvozována od platných cenových předpisů, které byly pro soud závazné. Zásadní změny společenských poměrů po roce 1989 a s nimi spojené zavedení tzv. tržního hospodářství, se projevily i v soudní praxi při stanovení výše přiměřené náhrady při vypořádání mezi spoluvlastníky. Zejména u nemovitostí se postupně čím dál více začaly projevovat propastné rozdíly mezi jejich limitovanou cenou dle cenového předpisu a mezi jejich reálnou cenou dosahovanou na trhu.³²

Soudní praxe se s touto situací při stanovení přiměřené náhrady vypořádávala dlouho a rozdílně. Ústavní soud se ve svém nálezu sp.zn. III. ÚS 102/94 v otázce přiměřené náhrady při odejmutí vlastnického práva vyslovil tak, že přiměřenou náhradu je nutno chápat jako hodnotový ekvivalent vyjádřený v penězích, umožňující podle místních podmínek obstarání obdobné věci, jaká byla představována podílem spoluvlastníka, jenž byl prisouzen ostatním spoluvlastníkům.³³ V odůvodnění tohoto nálezu je výslovně uvedeno, že: „možnost reálného rozdělení podílového spoluvlastnictví ve svých důsledcích znamená pro spoluvlastníka, jehož spoluvlastnický podíl je přikázán ostatním spoluvlastníkům, odejmutí vlastnického práva, jež musí splňovat ústavní podmínky stanovené v čl. 11 odst. 4 Listiny základních práv a svobod. Mezi tyto podmínky patří i povinnost poskytnutí náhrady“.

---

31 Králík, M.; Podílové spoluvlastnictví v občanském právu. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 215

32 Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M.; Občanský zákoník I – komentář. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 909

33 Králík, M.; Podílové spoluvlastnictví v občanském právu. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 215

2.5.3. Nařízení prodeje věci a rozdělení výtěžku mezi spoluvlastníky

Nemá-li o věc, která je předmětem podílového spoluvlastnictví, zájem žádný ze spoluvlastníků, mohou spoluvlastníci své spoluvlastnické podíly převést na třetí osobu v rámci společného postupu.

Nechce-li věc žádný ze spoluvlastníků a nedojde-li ke společnému postupu při převodu na třetí osobu, může soud na návrh některého ze spoluvlastníků podílové spoluvlastnictví zrušit a vypořádat tak, že nařídí její prodej a výtěžek rozdělí podle podílů, § 142 odst. 1 věta poslední obč.zák..

Soudní praxe dovozuje (R NS sp.zn. 22 Cdo 1563/99), že zákonná podmínka vyjádřená slovy „nechce-li věc žádný ze spoluvlastníků...“ je dána nejen tehdy, nemá-li žádný ze spoluvlastníků zájem nabytí věc do svého vlastnictví, ale též tehdy, kdy sice některý ze spoluvlastníků o nabytí věci zájem má, avšak příkázání věci oproti poskytnutí přiměřené náhrady nelze provést, protože tento spoluvlastník není schopen přiměřenou náhradu ostatním spoluvlastníkům poskytnout pro nedostatek finančních prostředků. Může se jednat i o takový případ, kdy některý spoluvlastník chce získat celou věc jen proto, aby věc následně prodal.³⁴

Rozhodnutí soudu o zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví nařízením jejího prodeje je rozhodnutí vydané v nalézacím řízení a je exekucním titulem. Takové rozhodnutí se vykoná dle příslušných ustanovení občanského soudního řádu o výkonu rozhodnutí prodejem věci podle ust. § 321 až 338 o.s.ř.

Tento způsob vypořádání je závislý na tom, zda k prodeji věci v budoucnu skutečně dojde a je otázka, jaké je právní postavení podílových spoluvlastníků od okamžiku právní moci soudního rozhodnutí o nařízení prodeje do okamžiku skutečného prodeje věci.

Podle některé odborné literatury má být rozsudek soudu formulován tak, že podílové spoluvlastnictví se zrušuje prodejem – tedy teprve okamžikem uskutečněním prodeje - a nedojde-li k prodeji, zůstává věc předmětem podílového spoluvlastnictví.³⁵ Podle této teorie tedy spoluvlastníci zůstávají i po právní moci rozsudku v postavení spoluvlastníků a spoluvlastnictví až do případného prodeje věci

34 Králík, M.; Podílové spoluvlastnictví v občanském právu. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 220

35 Holub, M. Pokorný, M., Bičovský J.; Občan a vlastnictví v českém právním řádu. Praha: Linde, 2002, str. 231

trvá a je-li prodej neúspěšný, není vyloučeno, aby spoluvlastníci přikročili ke zrušení a vypořádání spoluvlastnictví jiným způsobem.³⁶

Podle jiného, opačného právního názoru, prodej věci není vyjádřením zrušení spoluvlastnictví, ale vypořádáním spoluvlastnictví již zrušeného.³⁷ Přijetí tohoto názoru by znamenalo, že do okamžiku úspěšného prodeje věci stále existuje zrušené, avšak nevypořádané podílové spoluvlastnictví, přičemž tento právní stav by vyvolával pochybnosti o tom, jaký právní režim by se na takové zrušené, avšak nevypořádané podílové spoluvlastnictví vztahoval.

Zrušené, ale nevypořádané podílové spoluvlastnictví by přinášelo značnou právní nejistotu jak mezi spoluvlastníky navzájem, tak mezi spoluvlastníky na straně jedné a mezi třetími osobami na straně druhé.

Vypořádání podílového spoluvlastnictví prodejem věci a rozdělení výtěžku podle podílů, které se uskutečňuje podle ustanovení o.s.ř. o výkonu rozhodnutí prodejem věci, se jeví jako nejméně praktické, zejména proto, že uskutečnění prodeje věci není závislé na vůli a chování spoluvlastníků, nýbrž závisí na skutečnosti, kterou sami nemusí být schopni nijak ovlivnit.

Z důvodů zvláštního zřetele hodných soud nezruší a nevypořádá spoluvlastnictví příkázáním věci za náhradu nebo prodejem věci a rozdělením výtěžku (§ 142 odst. 2 obč. zák.).

Z tohoto ustanovení vyplývá, že je-li to dobře možné, soud provede reálné rozdělení věci vždy, a že toto ustanovení dopadá pouze na dva další způsoby vypořádání, tj. příkázáním věci za náhradu nebo nařízením prodeje.

Vymezení důvodů zvláštního zřetele hodných občanský zákon nikde, ani při úpravě podílového spoluvlastnictví, výslovně nezmiňuje.

Jde o právní normu, jejíž aplikace je zcela ponechána na úvaze soudu podle konkrétních okolností případu a konkrétních skutečností, které mohou být různého druhu. Zpravidla se může jednat o takové okolnosti, které jsou natolik závažné a jsou způsobilé prolomit zásadu, že nikdo nemůže být nucen setrvávat ve spoluvlastnickém vztahu. Za tyto okolnosti lze považovat například sociální situaci

---

36 Češka, Z., Kabát, J.; Občanský zákoník – komentář, díl I. Praha: Panorama, 1987, str. 500

37 Králík, M.; Podílové spoluvlastnictví v občanském právu. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 221

spoluvlastníka, jeho věk, zdravotní stav anebo jeho celkovou osobní vázanost na spoluvlastnický podíl k věci.³⁸

Ustanovení o tom, že soud z důvodů zvláštního zřetele hodných nezruší a nevypřádá podílové spoluvlastnictví příkázáním věci za náhradu nebo prodejem věci a rozdělením výtěžku (§ 142 odst. 2 obč. zák.), je částí odborné veřejnosti považováno za ustanovení, které je v rozporu s obsahem mezinárodních úmluv o lidských právech.³⁹

---

38 Králík, M.; Podílové spoluvlastnictví v občanském právu. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 224-225

39 Eliáš, K., Zuklínová, M.; Principy a východiska nového kodexu soukromého práva. Praha: Linde, 2001, str. 190

3. Vypořádání společného jmění manželů

3.1. Společné jmění manželů jako právní forma uspořádání majetkových vztahů mezi manžely

Společné jmění manželů (dále jen SJM) je základním právním institutem občanského práva a představuje zákonnou právní formu uspořádání vzájemných majetkových vztahů mezi manžely. K významným změnám v právní úpravě majetkových vztahů mezi manžely došlo s účinností od 1.8. 1998 zákonem č. 91/1998 Sb., který nahrazuje dřívější bezpodílové spoluvlastnictví manželů institutem společného jmění manželů.

Subjekty SJM mohou být pouze manželé a to pouze po dobu trvání manželství. SJM nevzniká mezi jinými osobami než manžely. V případě uzavření manželství vzniká automaticky společné jmění manželů. Tento právní institut nelze smluvit bez vazby na manželství. Ale naopak, v případě uzavření manželství si manželé mohou ujednat jiné právní uspořádání majetkových vztahů a společné jmění mezi nimi nemusí vůbec existovat.⁴⁰ SJM je upraveno v občanském zákoníku v části druhé, věcná práva, v ustanoveních § 143 a násl.

3.2. Vznik, rozsah, změna rozsahu a zánik společného jmění manželů

Vznik SJM

Společné jmění manželů je spojeno se vznikem manželství. Společné manželství vzniká i v manželství neplatném, nikoli však v manželství zdánlivém, tedy v takovém, které podle zákona vůbec nevzniklo- §17a zákona o rodině.⁴¹ Občanský zákoník v § 143a umožňuje, aby manželé smlouvou uzavřenou ve formě notářského zápisu vyhradili zcela nebo zčásti vznik společného jmění manželů ke

⁴⁰ Holub, M., Bičovský, J., Pokorný, M.; Společné jmění manželů. Praha: Linde, 2009, str. 37

⁴¹ Švestka, J., Spáčil J., Škárová, M., Hulmák, M.; Občanský zákoník I – komentář. Praha: C. H. C.H.BECK, 2009, str. 960

dni zániku manželství, pokud nejde o věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti.⁴² V takovémto případě manželé v průběhu manželství nabývají majetek do svého výlučného vlastnictví a pokud nabývají majetek společně, pak jej nabývají do podílového spoluvlastnictví.

Rozsah a změna rozsahu SJM

Společným jměním manželů rozumí občanský zákoník souhrn majetkových hodnot (věcí movitých, nemovitých, pohledávek, jiných práv a penězi ocenitelných hodnot), které patří určité osobě.⁴³ Podle § 143 obč. zák. společné jmění manželů tvoří majetek nabytý některým z manželů nebo jimi společně za trvání manželství a závazky, které něktému z manželů nebo oběma manželům společně vznikly za trvání manželství. Do SJM nespadá majetek získaný dědictvím nebo darem, majetek nabytý jedním z manželů za majetek náležející do výlučného vlastnictví tohoto manžela, dále sem nespadají věci, které podle své povahy slouží k osobní potřebě jednoho z manželů a věci vydané v rámci předpisů o restituci majetku jednoho z manželů, který měl vydanou věc ve vlastnictví před uzavřením manželství anebo jemuž byla věc vydána jako právnímu nástupci původního vlastníka. Do SJM dále nespadají závazky týkající se majetku, který náleží výhradně jednomu z nich a závazky, jejichž rozsah přesahuje míru přiměřenou majetkovým poměrům manželů, které převzal jeden z nich bez souladu druhého. Majetek získaný z titulu dědictví či darování se stává výlučným majetkem manžela, který majetek zdědil nebo byl obdarován. V případě, že oba manželé jsou dědici či obdarovaní, pak majetek spadá do podílového spoluvlastnictví, nikoli do SJM, jak by se na první pohled mohlo zdát.

Již za existence institutu bezpodílového vlastnictví byly pochyby, zda obchodní podíl patří do tohoto společenství. Se vznikem SJM bylo zařazeno do občanského zákoníku ustanovení § 143 odst. 2, které mělo odstranit tyto nejasnosti. Ovšem takto stručně formulované ustanovení vyvolávalo stále řadu otázek a většina autorů publikující články k otázce obchodního podílu se přikláněla k názoru, že

---

⁴² Viz. § 143a odst. 2 obč. zák.

⁴³ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J.; Občanské právo hmotné I. Praha: ASPI, 2005, str. 382

obchodní podíl – byť nabytý ze společných prostředků manželů – do společného jmění nepatří a zůstává ve výlučném vlastnictví toho, kdo se stal společníkem obchodní společnosti. Tuto intenzivní diskuzi o problematice obchodního podílu vyřešila judikatura (NS sp. zn. 22 Cdo 700/2004, NS 22 Cdo 1781/2004), podle které obchodní podíl může být součástí společného jmění. *„Jestliže jeden z manželů za trvání manželství nabude z prostředků náležejících do společného jmění manželů obchodní podíl ve společnosti s ručením omezeným, stává se tím získaný majetek (hodnota takového podílu) ze zákona součástí společného jmění manželů.....Rozhoduje-li soud po zániku SJM o jeho vypořádání, nestačí přikázat hodnotu obchodního podílu, ale je třeba přikázat obchodní podíl“.*⁴⁴

Občanský zákoník umožňuje, aby manželé své společné jmění mohli v určitých směrech modifikovat, provést změnu v rozsahu společného jmění. Zákon připouští modifikaci zákonné úpravy společného jmění manželů ve třech směrech.⁴⁵

- Změna v rozsahu společného jmění manželů
- Změna doby vzniku společného jmění manželů
- Změna zákonné úpravy správy společného jmění manželů

Ustanovení zákona v § 143a odst 1 obč. zák. umožňuje, aby manželé smlouvou uzavřenou formou notářského zápisu rozšířili nebo zúžili rozsah společného jmění. Rozšířením zákonem stanoveného rozsahu společného jmění se rozumí, že jeho součástí se stane majetek a závazky, které jinak zákon, podle § 143 odst. 1, ze společného jmění výslovně vylučuje. Předmětem společného jmění se tak může stát majetek, který jeden z manželů za trvání manželství nabyl dědictvím, darem, ale i věci, které slouží k osobní potřebě jednoho z manželů. Zúžením se naopak rozumí, že majetek a závazky, které by jinak tvořily společné jmění, se smlouvou uzavřenou mezi manžely z jeho předmětu vyjímají a zůstávají ve vlastnictví každého z manželů. Zúžením majetku nelze vyloučit ze SJM věci, které tvoří obvyklé vybavení společné domácnosti. Zúží-li manželé společné jmění až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti, pak každý z nich nabývá

---

⁴⁴ Dvořák, J., Spáčil, J.; Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. Praha: ASPI, 2007, str. 145
⁴⁵ Dvořák, J.; Majetkové společenství manželů. Praha: ASPI, 2004, str. 191

majetek do svého výlučného vlastnictví a pokud nabývají společně, pak do podílového spoluvlastnictví. Společné jmění manželů tak existuje pouze k věcem, které tvoří obvyklé vybavení domácnosti.⁴⁶

Zákon také připouští zúžení společného jmění soudním rozhodnutím podle § 148 odst. 1, 2 obč. zák.. Ustanovení § 148 odst. 1 přiznává každému z manželů právo podat k soudu návrh na zúžení SJM. Soud společné jmění manželů zúží, (soud má možnost zúžit společné jmění až na věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti), pokud pro to existují závažné důvody (nehospodárné nakládání s majetkem patřícím do SJM, jeden z manželů se nepříčiňuje o vytváření SJM, manželé spolu již dlouho nežijí...) anebo v případě, že jeden z manželů získal oprávnění k podnikatelské činnosti nebo se stal neomezeně ručícím společníkem obchodní společnosti, viz § 148 odst. 2 obč. zák.

Občasný zákoník manželům umožňuje, aby stanovili dobu vzniku společného jmění manželů. Manželé tak uzavírají notářsky ověřenou smlouvu, ve které si vyhradzují zcela nebo zčásti vznik SJM ke dni zániku manželství, pokud nejde o věci tvořící obvyklé vybavení společné domácnosti. Po uzavření takové smlouvy každý z manželů nabývá majetek do svého výlučného vlastnictví, ale nabývají-li manželé společně, pak nabývají do podílového spoluvlastnictví.⁴⁷ SJM tím pádem nevzniká uzavřením manželství, ale vzniká paradoxně až okamžikem zániku manželství. Při zániku manželství je předmětem společného jmění to, co přesahuje rozsah jmění každého manžela, se kterým do manželství vstupoval a nabyl v souladu s § 143.⁴⁸

Jako poslední způsob modifikace zákonné úpravy SJM je třeba uvést možnost změny správy společného jmění. Manželé se mohou ve smlouvě dohodnout, že chtějí upravit správu společného jmění odchylně od zákonné úpravy stanovené v § 145 a § 146 obč. zák. Jakou správu si manželé zvolí je zcela na jejich úvaze. Je například možné aby celé společné jmění spravoval jen jeden z manželů anebo si správu manželé mezi sebe rozdělí.

46 Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J.; Občasný právo hmotné I. Praha: ASPI, 2005, str. 392-393

47 Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J.; Občasný právo hmotné I. Praha: ASPI, 2005, str. 393

48 Knappová M., Švestka J., Dvořák J.; Občasný právo hmotné. Praha: ASPI 2005, str. 393

Muž a žena, kteří chtějí vstoupit do manželství, si mohou své budoucí majetkové vztahy v manželství upravit smlouvou ve formě notářského zápisu, podle §143a odst. 3 obč. zák.. V této smlouvě si mohou např. vyhradit vznik společ. jmění ke dni zániku manželství nebo mohou rozšířit nebo zúžit stanovený rozsah společného jmění atd. Takovou smlouvu zpravidla uzavírají snoubenci, kteří si tak mohou upravit a ujasnit své majetkové vztahy dopředu, tedy již před vznikem manželství. Jedná se o tzv. předmanželskou anebo též rodinnou smlouvu.

Zánik společného jmění manželů

Úprava majetkových vztahů mezi manžely je spojena s existencí manželství. Se zánikem manželství, ať už rozvodem, smrtí jednoho z manželů či prohlášením za mrtvého, odpadá důvod pro zvláštní úpravu společných manželských majetkových vztahů. Společné jmění manželů představuje proto vždy jen dočasné uspořádání právních vztahů mezi manžely ke společnému majetku, protože již předem je zřejmé, že majetkové společenství manželů zanikne nejpozději smrtí jednoho z manželů.⁴⁹ Se zánikem manželství zanikne i SJM.

Jak jsem již zmínila výše, manželství zaniká rozvodem, smrtí nebo prohlášením jednoho z manželů za mrtvého (§ 22, § 23 zák. o rodině). Pokud byl manžel prohlášen za mrtvého, manželství zaniká právní mocí rozhodnutí o prohlášení za mrtvého. Jestliže bylo prohlášení zrušeno, zaniklé manželství se neobnoví, jestli mezitím manžel toho, kdo byl prohlášen za mrtvého, uzavřel manželství nové (§ 22 odst. 2 zák. o rodině). Zanikne-li manželství rozvodem, pak zaniká dnem právní moci rozhodnutí o rozvodu manželství. Tímto dnem také zaniká společné jmění manželů.

Vedle těchto případů zániku SJM zákon připouští zánik SJM i za trvání manželství a to ve dvou případech.

- Výrokem trestního soudu o propadnutí majetku některého z manželů (§ 52 trest. zák.)
- Prohlášením konkurzu na majetek jednoho z manželů (§ 268 odst. 1 insolv. zák.)

---

⁴⁹ Knappová M., Švestka J., Dvořák J.; Občanské právo hmotné. Praha: ASPI, 2005, str. 396

Od okamžiku zániku společného jmění manželů každý manžel nabývá vlastním jménem a do svého výlučného vlastnictví, pokud nabývají společně, stávají se podílovými spoluvlastníky. Zánik společného jmění na základě smlouvy manželů zákon neumožňuje.⁵⁰

3.3. Obecně o vypořádání SJM

Podle § 149 odst. 2 obč. zák. zanikne-li společné jmění manželů, provede se jeho vypořádání. Vypořádáním se rozumí rozdělení majetku a závazků, které spadaly do společného jmění v den zániku manželství. Tím rozumíme vypořádání všeho, co bylo manželům v manželství společné. Den zániku manželství je rozhodný pro určení rozsahu společného jmění manželů. Není zde na vůli manželů, zda se zaniklé společné jmění vypořádá či nikoliv. Z obratu „provede se“ vyplývá kogentnost tohoto ustanovení. Avšak řízení o vypořádání zůstává návrhové.⁵¹ Zaniklo-li manželství z důvodu smrti anebo proto, že byl jeden z manželů prohlášen za mrtvého, společné jmění manželů se vypořádá podle ustanovení v § 175a a násl. o.s.ř. V případě zániku manželství rozvodem, se provede vypořádání podle obecných ustanovení obč. zák. (§ 149 odst. 2).

Občanský zákoník upravuje v ustanovení § 150 tyto způsoby vypořádání společného jmění manželů

- dohodou manželů (§ 150 odst. 1)
- soudním rozhodnutím na návrh některého z manželů (§150 odst. 3)
- zákonnou domněnkou (§ 150 odst. 4)

3.4. Zásady pro vypořádání SJM

Zásady pro vypořádání SJM jsou výslovně upraveny v § 149 odst. 2 a 3 obč.zák..

---

⁵⁰ Dvořák J., Spáčil J.; Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. Praha: ASPI, 2007, str. 190

⁵¹ Holub M., Bičovský J., Pokorný M.; Společné jmění manželů. Praha: Linde, 2009, str. 143

Zásada rovnosti podílů obou manželů

Prvotní zásada při vypořádání SJM je v § 149 odst. 2 věta první formulována tak, že „...se vychází z toho, že podíly obou manželů na majetku patřícím do jejich SJM jsou stejné.“

Tato zásada rovnosti podílů obou manželů je vyslovena ve znění, odpovídající vyvratitelné právní domněnce.⁵² U takové domněnky je přípustný důkaz opaku, a soud k ní bude přihlížet, pokud nebyla vyvrácena.

V zásadě se má za to, že při vypořádání SJM by měl každý z manželů obdržet $\frac{1}{2}$ z majetku náležejícího do SJM, tedy $\frac{1}{2}$ aktiv a $\frac{1}{2}$ pasiv tak, aby z hlediska kvantitativního byl výsledek vypořádání takový, že každý z bývalých manželů obdrží stejné hodnoty, vyjádřené v penězích.

Rozmanitost, různost a většinou i reálná nedělitelnost věcí, které jsou předmětem SJM, má ten následek, že tohoto ideálního stavu nelze téměř nikdy dosáhnout. Proto je zásada rovnosti podílů obou manželů konstruována tak, aby bylo pokud možno co nejvíce se přiblížit stavu „spravedlivého“, vypořádání společného majetku.

Při vypořádání SJM, na rozdíl od vypořádání podílového spoluvlastnictví, nedochází k přechodu nebo k převodu vlastnictví a vlastnictví se ani nezřizuje. Jde o takovou majetkovou změnu, při které se určuje, který majetek zůstane ve výlučném vlastnictví jednoho z vlastníků společného jmění a který ve vlastnictví druhého, přičemž vlastnictví k majetku ztrácí ten, kterému majetek nezůstává.

Každý z manželů nabývá stejným dílem jak aktiva, tak pasiva. Případné rozdíly, které mohou vzniknout ať už proto, že rozdělení aktiv není proveditelné tak, aby každý získal přesně jeho polovinu, nebo proto, že sice k rozdělení aktiv na polovinu pro každého možné je, ale není možné na polovinu rozdělit pasiva, se dají vyrovnat penězi. Ten z manželů, který nabude v celkovém nominální hodnotě více, vyplatí druhému rozdíl v hodnotě nabývaného majetku v penězích.

Charakter a vlastnosti zejména movitých věcí, ale i nemovitých věcí, tvořící

---

⁵² Švestka, J., Jehlička, O., Škárová, M., Spáčil, J.; Občanský zákoník – komentář. Praha: C. H. Beck, 2006, str. 603

SJM, neumožňují, aby byly rozděleny na polovinu ve smyslu rozdělení reálného – viz pojednání o podílovém spoluvlastnictví – ani tak, aby každý z manželů obdržel věci stejné kvality, stejné užitné i směnné hodnoty. Při vypořádání SJM má sice přednost takový postup, který by neměl vést k vyrovnání podílů v penězích, avšak jen zřídka je možno takového výsledku v praxi dosáhnout. Zásadu rovnosti podílů obou manželů, je třeba chápat spíše jako rovnost podílů ve smyslu nominálního vyčíslení celkové hodnoty SJM a stejně tak vyčíslení toho, co který z manželů získá.

Vypořádání pasiv SJM nemůže nijak změnit – zhoršit - právní postavení věřitelů, § 150 odst. 2. Oba rozvedení manželé jsou i nadále povinni věřiteli splnit dluh rukou společnou a nerozdílnou (§ 145 odst. 3 a 4 obč. zák.) a věřitel může požadovat jeho splnění po kterémkoli z nich, nebo po obou současně.

Zásada rovnosti podílů obou manželů při vypořádání SJM, upravená vyvratitelnou právní domněnkou v § 149 odst. 2 věta první, vyjadřuje, že i v majetkových vztazích mezi manžely, stejně jako v ostatních vztazích mezi nimi upravených zákonem o rodině, se uplatňuje a zdůrazňuje princip rovnosti práv a povinností obou manželů a to nejenom po dobu trvání manželství, ale také po jeho zániku.

Zásada zápočtů při vypořádání SJM

Během manželství, může docházet a zpravidla také dochází, k majetkovým přesunům z výlučného majetku jednoho nebo obou manželů do SJM nebo naopak z majetku náležejícího do SJM do výlučného majetku jednoho nebo obou manželů. Na takový majetkový přesun, při kterém může dojít k „obohacení“ SJM nebo naopak k jeho „ochuzení“, pamatuje při vypořádání SJM § 149 odst. 2 věta druhá obč.zák., kdy: „Každý z manželů je oprávněn požadovat, aby mu bylo uhrazeno, co ze svého vynaložil na společný majetek, a je povinen nahradit, co ze společného majetku bylo vynaloženo na jeho ostatní majetek“.

Smyslem a účelem tohoto zákonného ustanovení o zápočtech nepochybně je, aby i při respektování zásady rovnosti podílů obou manželů, bylo zohledněno to, že na úkor výlučného majetku jednoho z manželů (co patří do výlučného majetku) byla

do SJM nabyta hodnota, která se při zániku SJM stane předmětem vypořádání, anebo naopak jeden z manželů nabude hodnoty na úkor SJM a jeho majetek se rozšíří-zvětší, zatímco majetek v SJM se zúží –zmenší.

Předmětem SJM jsou totiž všechny věci, na jejichž pořízení byly, byť i jen z malé části, použity finanční prostředky ze SJM a zbytek byl uhrazen z výlučného majetku jednoho z manželů. Proto je nezbytné tuto skutečnost - vynaložení vlastních finančních prostředků na věc, která je předmětem SJM - zohlednit při jeho vypořádání.⁵³

V této souvislosti poukazují na rozhodnutí Nejvyššího soudu R 42/1972, které, ač se vztahovalo na dřívější úpravu BSM, má platnost i pro vypořádání SJM, podle něhož: *„Jestliže v době vypořádání byla hodnota věci (např. v důsledku opotřebení společným užíváním) nižší, než byla její původní hodnota, bylo by třeba k tomu přihlédnout a náklady, které na ni jeden z manželů ze svých prostředků vynaložil, by se nehradily v plné výši, nýbrž jen ve výši redukované podle poměru, v němž došlo ke snížení hodnoty věci. Jestliže by v době vypořádání byla hodnota takové věci vyšší než původní hodnota, pak by se k tomuto zvýšení nepřihlíželo při stanovení náhrady nákladů, vynaložených jen z prostředků jednoho z manželů. Do bezpodílového spoluvlastnictví manželů (SJM) totiž náleží a oběma manželům je společná věc v takto zvýšené hodnotě, takže z takto zvýšené hodnoty by se vycházelo i při stanovení jejich podílu na společném majetku“.*⁵⁴

Zákon pro použití ustanovení o zásadách zápočtů volí rozdílnou právní úpravu a to tak, že požadovat, aby bylo uhrazeno, co který manžel vynaložil svého na společný majetek je jeho oprávněním, zatímco nahrazení toho, co ze společného majetku bylo vynaloženo na jeho ostatní majetek, je jeho povinností. To znamená, že k zápočtu, co bylo do společného majetku vynaloženo z výlučného majetku jednoho z manželů, se přihlédne pouze tehdy, pokud tohoto svého práva na zápočet využije. Je jen jeho vlastní věcí, zda takový zápočet požaduje a uplatňuje či nikoliv.

---

53 Spáčil J., Dvořák J.; Vypořádání společného jmění manželů v soudním řízení. Právní fórum, 2007, č. 7, str. 255

54 Švestka, J., Jehlička, O., Škárová, M., Spáčil, J.; Občanský zákoník – komentář. Praha: C. H. Beck, 2006, str. 606

Naopak, vrácení toho, co bylo vynaloženo ze společného majetku na jeho výlučný majetek, je manžel vždy povinen.

Jedná se o dosti komplikovanou a složitou právní záležitost, neboť se určitě stává, že takové majetkové přesuny ze společného majetku do výlučného majetku a naopak mohou nastávat na straně obou manželů.

Zásada potřeb nezletilých dětí při vypořádání SJM a princip zásluhovosti

Podle ust. § 149 odst. 3 obč. zák. se při vypořádání přihlédne především k potřebám nezletilých dětí, k tomu, jak se každý z manželů staral o rodinu a k tomu, jak se zasloužil o nabytí a udržení společného jmění.

Majetkové změny, k nimž při vypořádání SJM dochází, se mohou dotýkat i zájmů nezletilých dětí z manželství narozených (osvojených...). Zájem na jejich ochraně je vyjádřen v zásadě, že při vypořádání se přihlédne především k jejich potřebám. Použitím termínu „potřeby“, zákonodárce dává najevo, že je třeba uvažovat a řídit se při vypořádání reálnými konkrétními potřebami nezl. dětí v době vypořádání. Tato zásada však neznamená, že podíl manžela, kterému byly děti svěřeny do výchovy pro dobu po rozvodu by měl být vyšší, než podíl druhého manžela (též R 70/1965).⁵⁵

Tato zásada by se v praxi při vypořádání SJM měla projevit tak, že při rozdělení jednotlivých věcí by měly tomu z manželů, kterému byly svěřeny do výchovy nezl. děti, připadnout věci, které jsou určeny dětem k užívání a které aktuálně potřebují. Může jít například o nábytek určený a sloužící dětem k jeho užívání, věci, sloužící jejich výchově, vzdělávání, zájmům, nákladnější učební pomůcky, PC, nákladnější hudební nástroje, sportovní potřeby.⁵⁶

Zásluha jednoho z manželů o nabytí a udržení společného majetku, která je do určité míry vyvažována starostí druhého z manželů o rodinu (přičemž při určení míry přičinění je třeba vzít zřetel k péči o děti a k obstarávání společné domácnosti)

---

⁵⁵ Dvořák J., Spáčil J.; Společné jmění manželů v teorii a judikatuře. Praha: ASPI, 2007, str. 231

⁵⁶ Taktéž str. 231

určitě sama o sobě automaticky nemůže vést k modifikaci podílů. Je především vyjádřením klasického modelu uspořádání rodiny a úlohy manželů v ní. Avšak v určitých případech může vést k tomu, že při vypořádání by nebylo na místě, aby podíly obou manželů byly stejné. Může se jednat o takový případ, kdy jeden z manželů společně nabytý majetek zneužívá, plýtvá jím, ochuzuje rodinu (hazardní hry, alkoholismus, narkomanie, rozmařilý život, neúčelné utrácení a výdaje nesloužící ku prospěchu rodiny, apod.).⁵⁷

Všechny tyto zásady uvedené v § 149 obč. zák. musí být dodržovány a respektovány vždy, když k vypořádání SJM dochází v občanskoprávním soudním řízení na základě žaloby podané jedním z manželů, kdy soud vypořádá SJM autoritativním rozsudkem.

Z dispozitivní povahy úpravy občanskoprávních vztahů v občanském zákoníku pak vyplývá, že při mimosoudním vypořádání SJM dohodou, eventuálně soudem schváleným smírem, se mohou manželé při vypořádání SJM, v souladu se zásadou smluvní volnosti v občanskoprávních vztazích, od těchto zásad odchýlit a nemusí k nim přihlížet.

3.5. Formy vypořádání SJM

Zatímco zákonná úprava vzniku, rozsahu, předmětu a zániku SJM, provedená v obč. zák. je kogentní povahy a není na vůli jeho subjektů, (s výjimkou provedenou v § 143a obč.zák.) se od ní odchýlit, je zákonná úprava vypořádání SJM založena na tom, že je především věcí dohody mezi manžely, jak se mezi sebou vypořádají a jak se odchýlí od zásad, o nichž je pojednáno výše, v kapitola 3.4. této práce. Pokud se manželé nedohodnou, provede vypořádání na návrh jednoho z nich soud. Teprve v případě, že manželé neuzavřou ani dohodu a ani se v zákonné lhůtě tří let neobrátl na soud s návrhem na vypořádání, pak se uplatní zákonná domněnka podle § 150 odst. 4 obč. zák.

Občanský zákoník umožňuje i kombinaci těchto tří forem vypořádání a to

---

⁵⁷ Dvořák J., Spáčil J.; Společné jmění manželů v teorii a judikatuře. Praha: ASPI, 2007, str. 229

tak, že manželé mohou dohodu o vypořádání uzavřít jen ohledně části společného majetku a zbylá část může být vypořádána v soudním řízení popř. na základě zákonné domněnky.⁵⁸

Způsoby vypořádání SJM jsou upraveny v § 150 obč. zák. takto :

- dohodou
- soudním rozhodnutím
- zákonnou domněnkou

3.5.1. Vypořádání společného jmění dohodou

Důvody, proč je dohoda preferovaným způsobem vypořádání SJM jsou mnohé. Především je dohoda využitím a vyjádřením dispozitivní úpravy soukromoprávních vztahů, kdy je ponecháno na vůli jednajících stran, aby své majtkové poměry uspořádaly tak, jak si obě strany shodně přejí, jaká je jejich shodná vůle a jak obě považují za správné.

Dohodou o vypořádání SJM se předejde soudnímu řízení, které je s ohledem na skutkové i právní složitosti časově náročné, zdlouhavé, finančně nákladné atd.

Ze znění § 149 odst. 2 obč. zák. „Zanikne-li společné jmění manželů, provede se vypořádání,....“ jednoznačně vyplývá, že k platnosti dohody je vyžadováno, aby byla uzavřena až po zániku SJM, nikoli dříve.

Prolomení zásady, podle níž lze platně uzavřít dohodu o vypořádání SJM až po jeho zániku, je smlouva o vypořádání majetkových vztahů mezi manžely, jejíž uzavření se předpokládá již před rozvodem, podle § 24a zák. o rodině. Tato smlouva upravuje podmínky nesporného, smluveného rozvodu. Písemná dohoda podle § 24a zák. o rodině nabývá platnosti okamžikem jejího uzavření, avšak její právní účinky – práva a povinnosti – mohou nastat až po právní moci rozsudku o rozvodu manželství a to jen za předpokladu, že k rozvodu manželství došlo podle § 24a zák. o rodině.⁵⁹

---

58 Eliáš, K., a kol.; Občanský zákoník – Velký akademický komentář. 1. svazek. Praha: Linde, 2008, str.683

59 Eliáš, K., a kol.; Občanský zákoník – Velký akademický komentář. 1. svazek. Praha: Linde, 2008, str.684

Při takovém vypořádání SJM dohodou před jeho zánikem je však třeba pamatovat na to, že od doby uzavření této dohody do doby nabytí její účinnosti – právní moc rozsudku o rozvodu – mohou nabývat oba manželé další majetek, který v době uzavření dohody ještě nebyl v SJM. O tomto dalším majetku, který v dohodě není obsažen, se mohou manželé dohodnout například tak, že movité věci, které kterýkoli z nich nabude v době od uzavření dohody do zániku SJM se stanou vlastnictvím toho z nich, který byl účastníkem právního úkonu, na základě něhož k nabytí vlastnictví došlo (např. kupní smlouva) anebo mohou uzavřít dodatek k dohodě o vypořádání.⁶⁰

Myslím si, že nic nebrání tomu, aby u věcí nemovitých, nabytých některým z manželů v době od uzavření dohody do zániku SJM, se manželé dohodli tak, že taková nemovitá věc se po účinnosti dohody stane předmětem jejich podílového spoluvlastnictví.

Dohodu o vypořádání SJM mohou manželé uzavřít nejpozději do tří let od zániku SJM. Dohoda uzavřená uplynutím této lhůty je absolutně neplatná a není-li v této lhůtě ani podán návrh na vypořádání soudem, uplatní se domněnka podle § 150 odst. 4 obč. zák..

Dohoda o vypořádání SJM, jako dvoustranný právní úkon, musí především splňovat základní náležitosti vůle a jejího projevu, které jsou ze zákona nezbytné pro platnost každého právního úkonu, jak jsou výslovně uvedeny v § 37, 38 a 39 obč.zák., navíc je k její platnosti třeba, aby byla uzavřena písemnou formou (§ 150 odst. 1 obč.zák.). Požadavek písemné formy pro platnost dohody o vypořádání SJM zajišťuje právní jistotu, která je při změnách majetkových poměrů k nimž takto dochází, zcela nezbytná.

Při vypořádání SJM dohodou se může jevit jako velmi zásadní určitost a srozumitelnost tohoto právního úkonu. Soubor věcí a ostatního majetku, který tvoří SJM, by měl být v dohodě uveden co nejpřesněji, aby jednotlivé věci nebo ostatní majetek, byly identifikovány nezaměnitelně s jinými, a to opět z důvodů právní jistoty o tom, které věci a které hodnoty byly učiněny předmětem dohody a které věci a hodnoty připadají každému z účastníků dohody. Věci nemovitě, jsou-li předmětem vypořádání SJM, se v dohodě určují dle stavu v katastru nemovitostí, je

---

60 Dvořák J., Spáčil J.; Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. Praha: ASPI, 2007, str.202

však vhodné uvést výslovně v dohodě i jejich příslušenství a součásti, které nejsou nijak evidovány v katastru nemovitostí. U věcí movitých, jakož i u jiných majetkových práv je třeba, pokud možno uvést např. jejich přesné označení, případně datum jejich pořízení, pořizovací cenu atd.

Pro účely uzavření dohody o vypořádání SJM není nutné, aby majetek – jeho obvyklá cena – byl stanoven znaleckými posudky, a to ani v případě, že předmětem vypořádání je nemovitost. Na celkové hodnotě společného majetku se mohou účastníci dohody, stejně jako na všem ostatním, dohodnout.⁶¹

Jako na každou jinou smlouvu, se i na dohodu o vypořádání SJM samozřejmě vztahuje zákonné ustanovení o možnosti odstoupení od smlouvy podle § 48 obč. zák. Z důvodů uzavření dohody v tísní za nápadně nevýhodných podmínek (§ 49 Obč. zák.). I když se mohou manželé při uzavření dohody odchýlit od zásad pro vypořádání SJM, zejména od zásady rovnosti podílů, je-li taková dohoda uzavřena v tísní a zároveň za nápadně nevýhodných podmínek, není vyloučena možnost od dohody o vypořádání SJM odstoupit.

Tísní se v právní teorii i praxi rozumí objektivní stav, který omezuje svobodu rozhodování toho, kdo právní úkon činí. Může to být tíseň sociální, hospodářská ale i jiná, a osoba v takové tísní uzavře dohodu, která je pro ni zjevně neprospěšná, kterou by jinak za normálních okolností neuzavřela a která ji působí újmu.⁶²

Nápadně nevýhodné podmínky jsou takové, které objektivně hodnoceno, vedou ke zjevnému nepoměru mezi plněními, které každá strana dohody podle ní poskytne a obdrží. Oba předpoklady, tj. tíseň a nápadně nevýhodné podmínky musí existovat současně, aby mohly být důvodem k odstoupení od smlouvy dle § 49 obč. zák.

Pro posouzení tísně a nápadně nevýhodných podmínek lze i v tomto případě použít nálezy Ústavního soudu, které se týkají výkladu těchto právních pojmů v souvislosti s restitučními zákony, např. Nález ÚS sp.zn. I ÚS 65/96, I ÚS 141/98 .

Na dohodu o vypořádání SJM lze vztáhnout i ustanovení o neplatnosti právního úkonu z důvodu omylu ve smyslu § 49a obč.zák. a na něj navazující ustanovení o relativní neplatnosti a jeho dovolání se § 40a obč.zák.

---

61 Holub M., Bičovský J., Pokorný M.; Společné jmění manželů. Praha: Linde, 2009, str. 154

62 Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J.; Občasnke právo hmotné I. Praha: ASPI, 2005, str. 155

Dohoda o vypořádání SJM může být platně uzavřena též jen ohledně části SJM. Ten společný majetek, který manželé neučinili předmětem dohody, může být vypořádán další dodatečnou dohodou, uzavřenou v zákonné tříleté lhůtě od zániku SJM nebo soudním rozhodnutím anebo zákonnou domněnkou.⁶³

Pro vypořádání SJM dohodou platí, že práva věřitelů nesmí být dohodou manželů dotčena (§ 150 odst. 2. obč.zák.). Tímto ustanovením zákon vyslovuje zákaz zasahování dohody o vypořádání SJM do práv věřitelů manželů. Jde o ochranu práv věřitelů, kteří by jinak mohli být dohodou o vypořádání SJM poškozeni tak, že by vymahatelnost jejich pohledávky mohla být oslabena nebo zmařena.

Mohlo by dojít například k takové situaci, kdy jeden z manželů nabude podstatnou část aktiv majetku bez závazků a druhý menší nebo dokonce žádnou část aktiv SJM a všechny společné závazky.

Poukazuji na rozhodnutí NS sp.zn. 21 Cdo 2088/2000, z jehož odůvodnění vyplývá mimo jiné to, že uzavřeli-li manželé dohodu o vypořádání BSM (nyní SJM) se záměrem znemožnit nebo ztížit uspokojení pohledávky věřitele, pak účel takové dohody odporuje zákonu, neboť poškozování věřitele je trestným činem, a tato dohoda je ve smyslu ust. § 39 obč.zák. absolutně neplatná.⁶⁴

3.5.2. Vypořádání SJM soudem

Není-li dohoda o SJM z jakéhokoli důvodu uzavřena, může kterýkoli z manželů (případně správce konkurzní podstaty) ve lhůtě do tří let od zániku SJM podat soudu návrh (žalobu) na jeho vypořádání soudní cestou.

Tříletá lhůta k podání návrhu, která počíná běžet od zániku SJM, je lhůtou hmotněprávní a proto musí být návrh podán soudu nejpozději v poslední den této lhůty, způsobem uvedeným v § 42 o.s.ř. a musí obsahovat obecné náležitosti návrhu uvedené v § 79 o.s.ř.

Opožděné podání návrhu – po uplynutí tříleté lhůty – musí mít za následek

---

63 Holub, M., Pokorný, M., Bičovský, J.; Občan a vlastnictví v českém právním řádu. Praha: Linde, 2002, str. 296

64 Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M.; Občanský zákoník I – komentář. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 892

zamítnutí návrhu, protože k vypořádání SJM došlo zákonnou právní domněnkou dle § 150 odst. 4 obč. zák.

Vedle obecných náležitostí by měl návrh obsahovat údaje o okamžiku vzniku SJM (uzavření manželství) a o jeho zániku (o právní moci rozsudku o rozvodu manželství).

Nezbytnou náležitostí takového návrhu musí být co nejpřesnější označení majetku, tvořícího SJM, tedy označení věcí (movitých i nemovitých), označení pohledávek a závazků a jejich právního základu a uplatňuje-li se v návrhu též započtení, označení toho, o jaké započtení se jedná a jaký je jeho právní důvod.

K určitosti návrhu na vypořádání SJM může přispět také uvedení obvyklé ceny věcí, které jsou do návrhu zařazeny.⁶⁵ V návrhu na soudní vypořádání SJM by mělo konečně – alespoň v petitu návrhu - být uvedeno, jaké vypořádání navrhopatel navrhuje, tedy které věci ze společného majetku mají připadnout kterému z účastníků, jak mají být vypořádány společné pohledávky a závazky a případně, nelze-li vypořádání provést tak, aby každému z účastníků připadl stejný podíl, jaká částka a v jaké lhůtě má být vyplacena tomu, jemuž se má dostat méně než polovina z celkového společného majetku i v návaznosti na uplatněné zápočty.⁶⁶

V soudním řízení o vypořádání SJM je při zjišťování jeho rozsahu soud vázán tím, co účastníci učiní předmětem vypořádání (není ovšem vázán navrženým způsobem vypořádání) a není povinen zjišťovat a do SJM zahrnovat majetek, který účastníci neučinili předmětem řízení. Pokud účastníci část majetku náležejícího do SJM v soudním řízení nezahrnou a nedošlo-li k jeho vypořádání dohodou, soud o něm nerozhodne a ohledně této části majetku nastupuje domněnka vypořádání § 150 odst. 4 obč.zák.⁶⁷

Soudní řízení o vypořádání SJM je tzv. *judicium duplex*, kdy obě strany sporu mají v takovém řízení postavení žalobce a žalovaného současně. Soud není proto vázán návrhem navrhovatele v tom, jak provést vypořádání SJM a není v tomto směru vázán ani návrhem druhé strany. Je vázán toliko zásadami uvedenými pro

65 Dvořák, J., Spáčil, J.; Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. Praha: ASPI, 2007, str. 216

66 Dvořák, J., Spáčil, J.; Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. Praha: ASPI, 2007, str. 205

67 Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M.; Občanský zákoník I – komentář. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 893

vypořádání SJM v § 149 obč.zák.⁶⁸

- Podstata soudního řízení o vypořádání SJM spočívá ve zjištění (prokázání)
- rozsahu SJM, tj. které věci, majetková práva, pohledávky a závazky jsou předmětem SJM
  - obvyklé ceny movitých a nemovitých věcí
  - hodnoty společných majetkových práv, vyjádřené v penězích
  - výše pohledávek a závazků
  - vyčíslení aktiv a pasiv SJM
  - existence, právního důvodu a výše zápočtů
  - důvodů pro přikázání jednotlivých věcí, majetkových práv, pohledávek a závazků jednomu nebo druhému účastníku
  - vyčíslení finanční náhrady, přicházející v úvahu tehdy, nebude-li možné dosáhnout rovnosti hodnoty podílu, nabývaného oběma účastníky

Ke zjištění všech těchto rozhodných skutečností je vždy, nedojde-li např. ke shodnému tvrzení obou účastníků (§ 120 odst. 4 o.s.ř.), potřeba provádění někdy i velmi rozsáhlého a náročného dokazování včetně znalecký posudků, zejména při zjišťování obvyklé ceny věcí. Bez znaleckého posudku se soud zpravidla nemůže obejít tehdy, je-li zjišťována obvyklá cena věcí nemovitých, neboť u takových zjištění je pro posouzení ceny třeba odborných znalostí.

Skutkově i právně jsou nepochybně složité otázky případných zápočtů, při nichž může docházet i ke značné modifikaci zásady o rovnosti podílů obou manželů. Rovněž tak posuzování toho, která konkrétní věc, tvořící majetek ve společném jmění manželů, má připadnout kterému z manželů, bývá v praxi značně obtížné i při respektování zákonných zásad pro jeho vypořádání.

Je-li předmětem společného jmění manželů majetkové právo společného členství v bytovém družstvu, při společném nájmu družstevního bytu manžely, případně toto majetkové právo vždy tomu z rozvedených manželů, který se na základě předchozí dohody nebo předchozího soudního rozhodnutí o zrušení práva společného nájmu družstevního bytu stal jeho výlučným nájemcem (R 42/1972).⁶⁹

---

68 Rozsudek Nejvyššího soudu sp. zn. 22 Cdo 684/2004

69 Holub, M., Bičovský, J., Pokorný, M.: Společné jmění manželů. Praha: Linde, 2009, str. 164

Cena tohoto majetkového práva se stanoví jako cena obvyklá, tj. cena, kterou by bylo možno za převod tohoto práva v rozhodné době a místě dosáhnout (R NS sp.zn. 31 Cdo 2428/2000), přičemž rozhodnou dobou je doba, kdy k vypořádání společného jmění dochází.⁷⁰

Ve výjimečných případech, nelze-li spravedlivě požadovat, aby nemovitost sloužící k bydlení připadla jednomu z manželů, je možné, aby soud rozhodl tak, že se nemovitost přikáže do podílového spoluvlastnictví obou manželů, jak je to možné i při vypořádání SJM dohodou. Může k tomu dojít např. tehdy, když se jedná o nemovitost značné hodnoty určené k bydlení, kterou oba manželé i po rozvodu manželství užívají a chtějí užívat i v budoucnu a žádný z nich není schopen finančního vyrovnání podílů (viz např. R NS sp.zn. 22 Cdo 629/2000).⁷¹

3.5.3. Vypořádání SJM na základě zákonné domněnky

Může se stát, že ve lhůtě do tří let od zániku manželství není uzavřena dohoda o vypořádání SJM a není ani podán soudu návrh na jeho vypořádání.

Již novela občanského zákoníku, provedená zákonem č.131/1982 Sb., zařadila do ustanovení § 149 odst. 4 obč. zák. (nyní § 150 odst. 4 obč. zák.) novou úpravu a přistoupila k účinnějšímu řešení těch situací, jež vznikaly v souvislosti s nevypořádaným - tehdy bezpodílovým spoluvlastnictvím manželů.⁷²

Podle současné právní úpravy § 150 odst. 4 obč.zák. platí, že: „Nedošlo-li do tří let od zániku společného jmění manželů k jeho vypořádání dohodou nebo nebyl-li do tří let od jeho zániku podán návrh na jeho vypořádání rozhodnutím soudu, platí ohledně movitých věcí, že se manželé vypořádali podle stavu, v jakém každý z nich věci ze společného jmění manželů pro potřebu svou, své rodiny a domácnosti výlučně jako vlastníci užívá. O ostatních movitých věcech a o nemovitých věcech platí, že jsou v podílovém spoluvlastnictví a že podíly obou spoluvlastníků jsou stejné; totéž platí přiměřeně o ostatních majetkových právech,

⁷⁰ Dvořák, J., Spáčil, J.; Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. Praha: ASPI, 2007, str. 220

⁷¹ Králík M.; Podílové spoluvlastnictví a společné jmění manželů (vybrané otázky vzájemných vztahů). Právní rozhledy, 2008, č. 21, str. 773

⁷² Holub M., Bičovský J., Pokorný M.; Společné jmění manželů. Praha: Linde, 2009, str. 151

pohledávkách a závazcích manželům společných.“

Zákonodárce v tomto případě vyslovuje v ustanovení nevyvratitelnou právní domněnku (...“ platí, že...), která se uplatní tehdy, nedošlo-li v zákonné tříleté lhůtě ani k uzavření dohody o vypořádání SJM, ani nebyl v této lhůtě podán soudu návrh na jeho vypořádání. Hlavním záměrem bylo, aby se zabránilo vzniku nežádoucích a někdy neřešitelných právních poměrů a přispělo se tak k zajištění právní jistoty.

Tato nevyvratitelná právní domněnka s kogentně stanovenými právními účinky spočívá v tom, že není-li dohoda uzavřena v zákonné lhůtě a není-li v zákonné lhůtě ani podán návrh na soudní vypořádání SJM, předpokládá se, bez možnosti vyvrácení, že vypořádání SJM bylo mezi manžely provedeno takto:⁷³

- movité věci: vypořádání podle stavu, v jakém každý z nich věci ze společného jmění manželů pro potřebu svou, své rodiny a domácnosti výlučně jako vlastník užívá
- ostatní movité věci, které nejsou výlučně užívány a všechny věci nemovité: platí, že se stávají předmětem spoluvlastnictví a podíly obou spoluvlastníků jsou stejné (vzniká podílové spoluvlastnictví)
- ostatní majetková práva, pohledávky a závazky manželům společné, nabývá každý z nich stejným dílem

Vypořádání SJM zákonnou domněnkou respektuje do značné míry zásadu rovnosti podílů obou manželů, neboť u těch movitých věcí, které nejsou ve výlučném užívání jen jednoho z manželů a u všech věcí nemovitých, zakládá podílové spoluvlastnictví tak, že každý z manželů je podílovým spoluvlastníkem ideální ½ těchto věcí.

Zásada rovnosti podílů je v tomto případě vypořádání SJM splněna i pokud jde o veškerá ostatní společná majetková práva, pohledávky a závazky, dříve náležející do SJM.⁷⁴

Tento způsob vypořádání SJM však nijak nezohledňuje zásady pro

---

73 § 150 odst. 4 obč. zák.

74 Dvořák, J., Spáčil, J.; Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. Praha: ASPI, 2007, str. 240

vypořádání SJM ve smyslu § 149 odst. 3 obč. zák. a nepřihlíží se při něm k tomu, co některý z manželů vynaložil ze svého na společný majetek, ani k tomu, co ze společného majetku bylo vynaloženo na jeho ostatní majetek.⁷⁵ Nepřihlíží se ani k tomu, jaké jsou potřeby nezletilých dětí, jak se který manžel staral o rodinu ani k tomu, jak se který z manželů zasloužil o nabytí a udržení společného jmění.

K nepříznivým důsledkům, k nimž může při takovém vypořádání SJM docházet, by měli rozvedení manželé ve vlastním zájmu předejít včasným uzavřením platné dohody o vypořádání SJM, případně včasným podáním návrhu na jeho soudní vypořádání.

3.6. Vypořádání SJM v rámci dědického řízení

Manželství zaniká smrtí nebo prohlášením jednoho z manželů za mrtvého. Byl-li manžel prohlášen za mrtvého, manželství zaniká dnem, kdy rozhodnutí o tom nabude právní moci (§ 22 odst. 1 zák. o rodině).

Zánikem manželství smrtí nebo prohlášením jednoho z manželů za mrtvého (dále jen zůstavitel) zaniká společné jmění manželů zůstavitele a pozůstalého manžela.

Měl-li zemřelý manžel (zůstavitel) s pozůstalým manželem majetek v SJM, provede se vypořádání SJM v rámci dědického řízení, upraveného v § 1751 o.s.ř. tak, že soud rozhodne o obvyklé ceně tohoto majetku v době smrti zůstavitele a podle zásad uvedených v občanském zákoníku určí, co z tohoto majetku patří do dědictví a co patří pozůstalému manželovi.

O vypořádání společného jmění manželů rozhoduje soud (notář jako soudem pověřený soudní komisař) v rámci celého dědického řízení. Účastníky jsou ti, o nichž lze mít důvodně za to, že jsou zůstavitelovými dědici a v této části dědického řízení též pozůstalý manžel.

Zjištění rozsahu a obvyklé ceny společného jmění manželů, stejně jako určení toho, co ze společného jmění manželů patří do dědictví a co pozůstalému manželovi, se provede podle zásad uvedených v občanském zákoníku, tedy tak, jako kdyby o

⁷⁵ Dvořák, J., Spáčil, J.; Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře. Praha: ASPI, 2007, str. 222

vypořádání společného jmění manželů bylo rozhodováno soudem ve sporném řízení.

Použití zásad uvedených v § 149 odst. 2 a 3 obč. zák. má vést k tomu, aby bylo dosaženo stejného stavu, jako kdyby bylo vypořádání společného jmění manželů provedeno za života obou manželů, neboť všechna práva a povinnosti, vyplývající ze SJM, přecházejí v rámci univerzální sukcese na dědice zemřelého manžela.

Není samozřejmě vyloučeno, aby vypořádání společného jmění manželů bylo v rámci dědického řízení vypořádáno dohodou mezi pozůstalým manželem a dědici zůstavitele.⁷⁶

O vypořádání společného jmění manželů rozhodne soud usnesením tak, že buď schválí dohodu uzavřenou mezi dědici a pozůstalým manželem a nedošlo-li k jejímu uzavření, autoritativně rozhodne, přičemž obsahem tohoto rozhodnutí je určení majetku ve společném jmění manželů, jeho obvyklá cena a určení toho, který majetek patří do dědictví (podíl zůstavitele) a který majetek patří pozůstalému manželovi. Majetek ze společného jmění manželů, který patří do dědictví je spolu s dalším majetkem zůstavitele zahrnut do předmětu dědictví a v dědickém řízení dále mezi dědice vypořádán podle příslušných ustanovení občanského zákoníku o dědění (část sedmá obč. zák.).

Je-li to účelné a lze-li dosáhnout rychlejšího a hospodárnějšího průběhu dědického řízení, nemusí soud o vypořádání společného majetku vydávat samostatné usnesení a může o něm rozhodnout až při konečném vypořádání dědictví.

Závěrem lze říci, že i při smrti jednoho z manželů, která má za následek zánik společného jmění manželů, jsou zachovány všechny zákonné zásady, které by byly použity při soudním vypořádání a jejichž modifikace je umožněna pouze dohodou.

---

⁷⁶ Dvořák J., Spáčil J.; Společné jmění manželů v teorii a judikatuře. Praha: Aspi, 2007, str. 236

3.7. Vypořádání SJM v insolvenčním řízení

Již v kapitole o zániku společného jmění manželů jsem zmínila, že vyjímečně zákon připouští, aby došlo k zániku SJM i za trvání manželství. K takovému případu dochází za situace, je-li na majetek jednoho z manželů prohlášen konkurz podle § 244 an. insol. zák. Dalším způsobem řešení úpadku dlužníka podle insol. zák. mohou být zvláštní řešení úpadku, reorganizace a oddlužení. Pro účely společného jmění manželů je však nejvhodnějším způsobem řešení úpadku konkurz anebo reorganizace.⁷⁷

Poté, co příslušný insolvenční soud dojde ke kladnému závěru o existenci úpadku dlužníka, vydá rozhodnutí o prohlášení konkurzu na majetek dlužníka anebo rozhodne o povolení reorganizace.

Podle § 268 insol. zák. platí, že prohlášením konkursu zaniká společné jmění dlužníka a jeho manžela a po dobu trvání konkursu nemůže vzniknout nové. Prohlášením konkursu také přechází na insolvenčního správce oprávnění uzavřít dohodu o vypořádání SJM anebo podat soudu návrh na jeho vypořádání.⁷⁸

Do majtkové podstaty, která slouží k uspokojení dlužnickových věřitelů se zahrnuje i majetek ve společném jmění dlužníka a jeho manžela, přičemž jeho rozsah se liší podle toho, zda-li podal insolvenční návrh věřitel anebo dlužník, viz § 205 odst. 1 a 2 insol. zák. Pokud si manželé vyhradili vznik SJM ke dni zániku manželství podle § 143a odst. 2 obč. zák., má prohlášení konkursu stejné majtkopravní účinky jako zánik manželství. Proto se po jeho prohlášení provede vypořádání. Vypořádání se provede i v případě již zaniklého SJM, ale dosud nevypořádaného stejně tak jako společného jmění, které bylo již dříve zúženo smlouvou anebo rozhodnutím soudu a do prohlášení konkursu nebylo ještě vypořádáno. Jestliže již probíhá soudní řízení o vypořádání dříve zaniklého SJM, prohlášením konkursu se nepřerušuje, avšak namísto úpadce do něj vstupuje správce konkursní podstaty.⁷⁹

⁷⁷ Dvořák J., Spáčil J.; Společné jmění manželů v teorii a judikatuře. Praha: Aspi, 2007, str. 242

⁷⁸ Dvořák J., Spáčil J.; Společné jmění manželů v teorii a judikatuře. Praha: Aspi, 2007, str. 242

⁷⁹ Švestka J., Spáčil J., Škárová M., Hulmák M.; Občanský zákoník I - komentář. Praha: C. H. Beck, 2008, str.897

Vypořádání SJM je možné provést pouze tehdy, pokud výše majetku v SJM převyšuje závazky dlužníka. Podle § 274 insol. zák. nelze-li provést vypořádání SJM proto, že závazky dlužníka, které z něj mohou být uspokojeny, jsou vyšší než majetek, který náleží do společného jmění, zahrne se celý majetek náležející do SJM do majetkové podstaty. V případě, že bude do majetkové podstaty zahrnuto společné jmění, které bude celé použito k uspokojení věřitelů, vyvstává zde otázka, jak si ochrání druhý manžel svůj vypořádací podíl. Obdobně jako při exekučním řízení může manžel podat vylučovací (excindační) žalobu a domáhat se vyloučení toho, co by představovalo jeho vypořádací podíl.⁸⁰ Vzhledem k tomu, že insolvenční zákon je poměrně mladý, domnívám se, že až soudní praxe a čas ukážou, které další způsoby řešení přichází v úvahu.

Prohlášení konkursu má i účinky na platnost některých smluv mezi manžely. Smlouvy mezi manžely, které byly uzavřeny po podání insolvenčního návrhu dlužníkem, a jde-li o insolvenční návrh věřitele poté, co nastaly účinky spojené se zahájením insolvenčního řízení, se stávají prohlášením konkursu neplatnými, jde-li o smlouvy o rozšíření rozsahu SJM, jestliže se na jejich základě stal součástí společného jmění majetek do té doby patřící jen dlužníkovi, smlouvy o rozšíření rozsahu SJM, jestliže se na jejich základě staly součástí společného jmění manželů závazky náležející do té doby jen manželu dlužníka anebo uzavřou-li manželé dohody o vypořádání SJM včetně soudem schváleného smíru.⁸¹

Jestliže v době prohlášení konkursu již uplynula lhůta k vypořádání společného jmění manželů, aniž byla uzavřena dohoda o vypořádání SJM, nastanou účinky spojené podle zvláštního právního předpisu s uplynutím lhůty k vypořádání společného jmění manželů až po 6 měsících od prohlášení konkursu, do té doby lze uzavřít novou dohodu o vypořádání SJM (dohodu uzavírá správce konkurzní podstaty s manželem úpadce) nebo podat návrh na jeho vypořádání rozhodnutím soudu; práva třetích osob nabytá v dobré víře tím však nejsou dotčena (viz. § 269 odst. 2 insol. zák.).

⁸⁰ Kozák, J., Budín, P., Dadam, A., Pachl, L.; Insolvenční zákon a předpisy související. Nařízení rady (ES) o úpadkovém řízení – komentář. Praha: ASPI, 2008, str. 355

⁸¹ § 269 odst. 1 insolv. zák.

Vedle konkurzu může být dalším způsobem řešení úpadku reorganizace. Reorganizace je určena pro střední a velké podnikatele a v podstatě jde o postupné a poměrné uspokojování dlužnických pohledávek z provozu jeho podniku, který je provozován podle určitého plánu anebo spočívá v jednorázových ozdravných opatřeních.⁸² Reorganizace řeší úpadek dlužníka, který je podnikatelem; reorganizace se týká pouze podniku dlužníka (§ 316 odst. 2 insol. zák.). V tom spočívá i rozdíl mezi reorganizací a konkursem, který lze prohlásit i na osoby nepodnikající. Rozhodnutím o povolení reorganizace společné jmění manželů nezaniká a může být použito pro účely reorganizace pouze za předpokladu, že k tomu dá manžel dlužníka souhlas. Takové prohlášení manžela musí být vlastnoručně podepsáno a pravost podpisu na něm úředně ověřena, jak vyplývá z ust. § 342 písm. c) insol. zák. Takovýto způsob řešení úpadku dlužníka jako fyzické osoby nebude obecně příliš pravděpodobný vzhledem k ekonomickým předpokladům, které musí splňovat, viz. § 316 odst. 4 insol. zák.

---

⁸² Winterová, A.; Civilní právo procesní. 5. aktualizované vydání. Praha: Linde, 2008, str. 635

4. Vypořádání dědictví v rámci dědického řízení

4.1. Obecná charakteristika dědictví a předpoklady dědické posloupnosti

Dědictví se nabyvá smrtí fyzické osoby, zůstavitele, jak vyplývá z obč.zák. § 460. Stejný účinek jako smrt zůstavitele má prohlášení fyzické osoby za mrtvou rozhodnutím soudu. Ovšem podle platné právní úpravy do roku 1950 přecházela pozůstalost na dědice nikoli smrtí zůstavitele avšak rozhodnutím soudu o odevzdání pozůstalosti. Do doby, než byla pozůstalost pravomocně odevzdána dědici, hovořilo se o tzv. ležící pozůstalosti (*hereditas iascens*). Dědic se tedy nestal vlastníkem okamžikem smrti zůstavitele ale až okamžikem odevzdání.⁸³

Pokud jde o samotný pojem „dědictví“ chápeme ho jako zůstavitelem zanechaný majetek, který je předmětem dědění. Aby mohlo dojít k přechodu dědictví, musí být splněny tyto předpoklady: smrt fyzické osoby, existence dědictví, způsobilý dědic, dědický titul, neodmítnutí dědictví povoláním dědicem, absence překážky v nabytí dědictví.⁸⁴ Podle platné právní úpravy je možné dědit buď ze zákona, tzv. zákonná dědická posloupnost, ze závěti anebo z obou těchto důvodů.

4.2. Vypořádání dědiců v dědickém řízení

Institut vypořádání můžeme nalézt dále také v dědickém řízení, ve kterém dochází k vypořádání majetkových vztahů mezi zúčastněnými osobami. V případě, že existuje pouze jeden dědic, soud mu v usnesení o dědictví potvrdí, že dědictví nabyl, v případě, je-li dědiců více, je třeba mezi nimi provést majetkové vypořádání.

Vypořádání je možné provést formou dohody dědiců o vypořádání dědictví anebo pokud není uzavřena dohoda, potom soud v usnesení potvrdí nabytí dědictví

---

83 Mikeš J., Muzikář L.; Dědické právo. Praha: Linde, 2007, str. 16

84 Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M.; Občanský zákoník II – komentář. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 1380

podle dědických podílů.

Příslušný soud zahajuje dědické řízení i bez návrhu, jakmile se dozví, že někdo zemřel anebo byl prohlášen za mrtvého. Příslušný soud musí dědické řízení zahájit, a to ex offio, a dále postupovat ze své úřední povinnosti.⁸⁵ Cílem dědického řízení je zjištění právních nástupců zůstavitele a zjištění majetku a dluhů zůstavitele. V případě, že měl zůstavitel majetek s pozůstalým manželem v SJM, provede se vypořádání společného jmění v rámci dědického řízení podle zásad uvedených v občanském zákoníku (§ 149 odst. 2 až 4 obč. zák.).

Dědické řízení končí zpravidla usnesením soudu. Tam, kde je jediný dědic, soud mu v usnesení o dědictví potvrdí, že dědictví nabyt, jen případě, že dědic dědictví neodmítl. Tam, kde je dědiců více, soud schválí dohodu dědiců neodporuje-li dohoda zákonu nebo dobrým mravům, anebo potvrdí nabytí dědictví podle dědických podílů (§ 175q odst. 1 o.s.ř.). Dědictví, které nenabude žádný dědic, připadne státu (§ 462 obč. zák.). V případě, že zůstavitel nezanechal žádný majetek, soud řízení zastaví podle § 175h odst. 1 o.s.ř.. Pokud zůstavitel zanechal majetek alespoň nepatrné hodnoty, může soud vydat majetek tomu, kdo se postaral o pohřeb a současně dědické řízení zastaví. Vyjde-li najevo, že dědictví je předluženo, mohou se dědici a věřitelé dohodnout, že dědictví bude přenecháno věřitelům k úhradě dluhů. Dohoda o přenechání předluženého dědictví věřitelům musí být schválena soudem, viz § 175p o.s.ř. Nebudeli-li takováto dohoda uzavřena, soud na návrh nařídí likvidaci dědictví podle § 175t o.s.ř.. Jedná se o další formu postupu soudu v případě předluženého dědictví. Likvidace může být nařízena i u dědictví, které není předluženo, jestliže stát navrhl likvidaci dědictví proto, že věřitel odmítl přijmout na úhradu své pohledávky věc z dědictví.⁸⁶

---

⁸⁵ Winterová, M.; *Civilní právo procesní. 5. aktualizované vydání.* Praha: Linde, 2008, str. 405

⁸⁶ Mikeš, J., Muzikář, L.; *Dědické právo.* Praha: Linde, 2007, str. 256

4.3. Vypořádání dědickou dohodou

Podle platné právní úpravy je vypořádání dohodou jediným skutečným vypořádáním dědictví.⁸⁷ V případě jediného dědice soud pouze potvrdí nabytí dědictví jedinému dědici a řízení tak končí. Podobně je to tomu tak, jestliže dědictví nenabude žádný dědic ze zákona nebo závěti, pak dědictví připadne státu. Dohoda o vypořádání předpokládá existenci alespoň 2 dědiců, kteří v ní vyjadřují shodný projev vůle. Dědickou dohodou se vypořádávají všechny majetkové vztahy mezi dědici a slouží k odstranění možných budoucích sporů mezi nimi. Dohodu musí uzavřít všichni dědici, kteří jsou povoláni dědit, ať už ze zákona nebo ze závěti. Dědický titul zde nehraje žádnou roli. Je dále nutné, aby dohoda vyjadřovala shodnou vůli všech dědiců. Jen jediný nesouhlas má za následek, že dohoda nevznikne. V případě, že je k dědictví povolána osoba, která nemá procesní způsobilost anebo osoba nezletilá, právní úkony směřující k uzavření smlouvy za ně činí buď opatrovník anebo zákonný zástupce (viz. § 23 o.s.ř.) a takové právní úkony (uzavření dohody) pak musí být schváleny opatrovnickým soudem (§ 193 odst. 3 o.s.ř.) anebo soudem péče o nezletilé (§179 o.s.ř.).⁸⁸

Dohoda o vypořádání dědictví se musí týkat veškerého majetku, který je předmětem dědictví. Dědicové proto nemohou uzavřít dohodu, která by se týkala pouze části dědictví. Takovou dohodu by soud neschválil.⁸⁹ Dědicové se v dohodě mohou odchýlit od podílů, které stanovil zákon anebo které vyplývají ze závěti. Je pouze na nich, jak si dědictví mezi sebe rozdělí, což je vlastní podstatou vypořádání. Z toho vyplývá, že některý dědic může obdržet z dědictví menší podíl nebo něco jiného než původně vyplývalo ze zákona či ze závěti anebo nemusí obdržet nic, i když měl na část dědictví nárok. Je zcela běžné, že dohodou o vypořádání může být zřízeno věcné břemeno. Nejčastěji jde o případ doživotního bezúplatného užívání domu či bytu pro manželku či manžela zůstavitele, tzv. věcné břemeno in personam, které se vztahuje k osobě a zaniká jeho smrtí. Dohodou může být zřízeno i zástavní

⁸⁷ Mikeš, J., Muzikář, L.; Dědické právo. Praha: Linde, 2007, str. 242

⁸⁸ Švestka J., Spáčil J., Škárová M., Hulmák M.; Občanský zákoník – komentář. Praha: C.H. Beck, 2008, str. 1471

⁸⁹ Mikeš, J., Muzikář, L.; Dědické právo. Praha: Linde, 2007, str. 244

právo na věci náležející do dědictví v případě, že dohoda obsahuje závazek dědice vyplatit jinému dědici jeho dědický podíl. Dohoda může obsahovat i ujednání o odpovědnosti za zůstavitelovi dluhy jinak, než je stanoveno zákonem v § 470 odst. 2 obč. zák., kdy dědicové odpovídají za zůstavitelovy dluhy podle poměru toho, co z dědictví nabyli k celému dědictví. Pokud dědici odpovídají za pasiva dědictví jinak, než je stanoveno v zákoně § 470 odst. 2 obč. zák., je třeba, aby dotčení věřitelé s takovou dohodou vyslovili souhlas a podle § 175b o.s.ř. se pak stávají účastníky dědického řízení.⁹⁰

Dědické řízení končí soudním usnesením, kterým soud dohodu o vypořádání dědictví schválí, neodporuje-li dohoda zákonu nebo dobrým mravům, viz § 482 odst. 2 obč. zák., § 175q odst. 1 písm. c) o.s.ř.. Pokud soud dohodu neschválí, což se v praxi vyskytuje zcela výjimečně, anebo dědicové dohodu vůbec neuzavřou, pak soud potvrdí nabytí dědictví těm, jejichž dědické právo bylo prokázáno.

4.4. Potvrzení nabytí dědictví podle dědických podílů

Pokud dědici neuzavřeli dohodu o vypořádání dědictví anebo soud dohodu neschválil, protože odporuje zákonu nebo dobrým mravům, potvrdí soud dědicům nabytí dědictví podle jejich dědických podílů [§ 483, § 484 obč. zák., § 175q odst. 1 písm.d) o.s.ř.]. Toto potvrzení má deklaratorní charakter na rozdíl od schválení dohody, která má charakter konstitutivní. Podíly soud vyjádří procentem anebo zlomkem, který představuje určitý podíl na dědictví jako celku. Potvrzení nabytí dědictví podle dědických podílů znamená dodržení podílů jednotlivých dědiců na dědictví, jak vyplývají ze zákona nebo ze závěti.⁹¹ Ke změně ve velikosti podílu může dojít na základě tzv. započtení (kolace). Dědictví se potvrzuje pouze těm dědicům, kterým svědčí dědický titul (zákon, závěť nebo obojí) a kteří dědictví neodmítli anebo nebyli např. vyděděni anebo jim v dědění nebrání dědická nezpůsobilost. V případě dědění ze zákona je každému dědici potvrzen jeho zákonný

⁹⁰ Mikeš, J., Muzikář, L.; Dědické právo. Praha: Linde, 2007, str. 244-245

⁹¹ Švestka J., Spáčil J., Škárová M., Hulmák M.; Občanský zákoník – komentář. Praha: C.H. Beck, 2008, str. 1472

podíl, který představuje určitý zlomkem vyjádřený podíl na dědictví jako celku. Z toho vyplývá, že výsledkem takového potvrzení je vznik podílového spoluvlastnictví dědiců ke každé zděděné věci.⁹² Pokud by dědici chtěli takto vzniklé podílové spoluvlastnictví zrušit a vypořádat musí zvolit obecný postup pro zrušení a vypořádání podílového spoluvlastnictví podle § 141 a §142 obč. zák. Při děděni ze závěti soud potvrdí podíly, jak vyplývají ze závěti.

Jak jsem již výše naznačila, velikost jednotlivých podílů může doznat změny v případě tzv. započtení (kolace). Děje se tak v případě, kdy dědic nabyt od zůstavitele majetek bezplatně již za jeho života. Taková osoba by byla tím pádem zvýhodněna na úkor ostatních dědiců. Smyslem kolace je tedy zabránit zvýhodnění takového dědice a určit dědické podíly tak, aby došlo k jejich spravedlivému vyrovnání. Kolací se tak snižuje dědický podíl obdarovaného, jeho podíl tak bude menší, než kdyby nebyl obdarován. Při děděni ze zákona se započtení provede vždy, při děděni ze závěti jde o započtení fakultativní a provádí se pouze ve dvou případech, a to dal-li k tomu zůstavitel příkaz ve své poslední vůli anebo jestliže by obdarovaný dědic byl neodůvodněně zvýhodněn proti neopominutelnému dědici.⁹³ Započtení se provede tak, že se vypočte celková cena majetku náležejícího do dědictví, zvýšená o dary, které obdržel obdarovaný dědic ještě za života zůstavitele, tzv. kolační podstata, a každému obdarovanému dědici se od jeho dědického podílu odečte cena darů,⁹⁴ viz. § 484 obč. zák.

---

92 Mikeš, J., Muzikář, L.; Dědické právo. Praha: Linde, 2007, str. 246

93 Kučera, R.; Dědictví. Praha: Linde, 2001, str. 112

94 Eliáš K. a kol.; Občanský zákoník – Velký akademický komentář. Praha: Linde, 2008, str. 1358

5. Některé další formy vypořádání

5.1. Vypořádání mezi vlastníkem a držitelem

Držba je jedním z nejstarších institutů občanského práva a de facto existovala již v římském právu.⁹⁵ Držba je spojena s vlastnickým právem, neboť jedním ze subjektivních práv vlastníka je oprávnění věc držet (ius possidendi). Většinou je vlastníkem věci a její držitel jedna a táž osoba. Držba může také existovat odděleně od vlastnického práva. Ztratí-li vlastníkem držbu věci, neznamená to, že by přestal být nadále vlastníkem, přestal být pouze držitelem věci, přestal věc fakticky ovládat. V takovém případě jsou pak vlastníkem a držitelem různé osoby (držbu může mít např. i zloděj). Vlastník má subjektivní právo držet své vlastnictví, zatímco právo držby je podmíněno tím, že někdo věc nebo právo drží, má je fakticky ve své moci (corpus possessionis).⁹⁶

Držitelem je podle zákona ten, kdo s věcí nakládá jako se svou vlastní nebo kdo vykonává právo pro sebe (§ 129 odst. 1 obč. zák.) Pro vznik držby je třeba naplnění dvou předpokladů

- držitel musí mít věc ve své skutečné moci, musí ji fakticky ovládat, mít u sebe (corpus possessionis)
- držitel musí mít vůli s věcí nakládat jako s vlastní (animus possidendi). Držitel tak s věcí nakládá jako by to byla jeho vlastní věc, chová se jako by byl vlastníkem věci.

O držitele nejde tam, kde určitá osoba sice věc drží, fyzicky ji ovládá, ale nemá vůli s věcí nakládat jako s vlastní, nakládá s ní jako s věcí cizí. Této osobě chybí držitelská vůle a můžeme ji označit jako detentora věci, čili osobu, která si je vědoma, že jí věc nepatří, a i když ji fakticky ovládá, nakládá s ní jako s věcí cizí.

---

⁹⁵ Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J.; Občanské právo hmotné I. Praha: ASPI, 2005, str. 338

⁹⁶ Eliáš, K.; Občanský zákoník - Velký akademický komentář. 1. svazek. Praha: Linde, 2008, str. 564

Detentorem může být např. nájemce, schovatel, výpůjčitel atd.⁹⁷

Předmětem držby mohou být věci, jak hmotné tak nehmotné, věci hromadné, ale také i práva. Držba práva může existovat pouze tam, kde se připouští jeho trvalý nebo opětovný výkon. Nejčastějším případem držby práva v praxi je držba odpovídající věcnému břemeni.

Občanský zákoník rozlišuje držitele oprávněného (§ 130 obč. zák.) a držitele neoprávněného (§131 obč. zák.). Oprávněným držitelem věci je ten, kdo je se zřetelem ke všem okolnostem v dobré víře, že mu věc patří. Za neoprávněného držitele je třeba považovat osobu, která si je vědoma, že není vlastníkem věci, kterou drží, ale přesto s ní nakládá. V takové situaci můžeme říci, že jde o držitele ve špatné víře. V případě pochybností, zda jde o držitele oprávněného či neoprávněného platí vyvratitelná právní domněnka, že jde o držitele oprávněného (§ 130 odst. 1 obč. zák.).

Rozdíl mezi oprávněným a neoprávněným držitelem je jejich dobrá víra. Dobrá víra spočívá v tom, že držitel je přesvědčen, že je vlastníkem věci, kterou drží, anebo že je subjektem práva, které vykonává. V judikatuře i literatuře panuje shoda, že dobrou víru je třeba posuzovat objektivně („se zřetelem ke všem okolnostem“) a nikoli pouze ze subjektivního hlediska, tedy se zřetelem k osobnímu přesvědčení samotného účastníka. Dobrá víra zaniká v okamžiku, kdy se držitel seznámil se skutečnostmi, které objektivně musely vyvolat pochybnost o tom, že mu věc po právu patří. Na tom nic nemění skutečnost, že držitel může být nadále subjektivně v dobré víře.⁹⁸

Okolnost, zda jde o držbu oprávněnou či neoprávněnou má významné právní důsledky z hlediska vydržení § 134, ochrany držitele § 130 odst. 2 a § 126, a vypořádání držitele s vlastníkem § 130 odst. 3, § 131, § 458 odst. 2 a 3 obč. zák..

Vlastník má právo požadovat vydání své věci zpět bez ohledu na to, zda jde o

⁹⁷ Knappová M., Švestka J., Dvořák J.; Občanské právo hmotné. Praha: ASPI, 2005, str. 340

⁹⁸ Švestka, J., Spáčil J., Škárková M., Hulmák M.; Občanský zákoník I -komentář.Praha: C.H.Beck, 2009, str. 739

držitele oprávněného či neoprávněného. Je třeba mít ale na paměti ust. §134 odst. 1, které se týká vydržení věci. Má-li oprávněný držitel věc nepřetržitě v držbě po dobu tří let, jde-li o movitost, a po dobu 10 let, jde-li o nemovitost, stává se oprávněný držitel vlastníkem a původní vlastník ztrácí nárok na vydání věci zpět.

Co se týká samotného vypořádání mezi vlastníkem a držitelem, je třeba si uvědomit, že vypořádání vlastníka a oprávněného držitele je rozdílné od vypořádání vlastníka a neoprávněného držitele.

Oprávněný držitel, ač není vlastníkem věci, nabývá vlastnictví k plodům a užitkům a není povinen je vydat ani za ně poskytnout vlastníkovu náhradu, § 130 odst. 2 obč. zák. Oprávněný držitel má po celou dobu držby stejná práva jako vlastník a stává se vlastníkem plodů a užitků v okamžiku, kdy byly od věci hlavní odděleny a nevyžaduje se, aby držitel věci uchopil nebo sklídl (např. ovoce spadlé ze stromu).⁹⁹ Plody, které nebyly od věci hlavní odděleny zůstávají stále ve vlastnictví vlastníka věci. Oprávněný držitel má vůči vlastníku věci nárok na náhradu nákladů, které účelně vynaložil na věc po dobu oprávněné držby a to v rozsahu odpovídajícím zhodnocení věci ke dni jejího vrácení, ale na rozdíl od neoprávněného držitele nemůže žádat náhradu nákladů nutných pro provoz a údržbu věci. Je tomu tak proto, že věc užíval oprávněně, tudíž mu náleží užitky z tohoto užívání. Nutnými náklady se rozumí náklady na zachování věci a udržení její funkce. V případě vylepšení věci, rekonstrukce, podstatnějšího zhodnocení věci by bylo na náhradu účelně vynaložených nákladů již pomýšlet. Bude vždy záležet na konkrétním posouzení situace.¹⁰⁰

Neoprávněný držitel se vlastníkem plodů a užitků oddělených od věci hlavní nestává a není ani možné, aby tyto věci vydržel. Vydržením může nabýt vlastnické právo pouze oprávněný držitel. Neoprávněný držitel je tak povinen všechny plody a užitky spolu se samotnou věcí vlastníku vydat. Navíc je také povinen nahradit škodu, která neoprávněnou držbou vznikla. Na druhou stranu si může proti nárokům

---

99 Švestka, J., Spáčil J., Škárková M., Hulmák M.; Občanský zákoník I -komentář.Praha: C.H.Beck, 2009, str. 745

100Švestka, J., Spáčil J., Škárková M., Hulmák M.; Občanský zákoník I -komentář.Praha: C.H.Beck, 2009, str. 745

vlastníka odpočítat náklady nutné pro údržbu a provoz věci. Jestliže svým nákladem věc zhodnotil, může si toho zhodnocení od věci oddělit pouze v případě, že je to možné bez zhoršení podstaty věci.¹⁰¹

5.2. Vypořádání mezi solidárně zavázanými / oprávněnými subjekty

Závazkové právní vztahy, kdy na každé straně stojí proti sobě jeden dlužník a jeden věřitel můžeme označit jako jednoduché závazkové pr. vztahy. Jestliže ale existuje na obou stranách více dlužníků a věřitelů, vznikají podstatně složitější právní vztahy. Je-li na straně dlužnické více subjektů, hovoříme o společném závazku, je-li na straně věřitelské více subjektů, hovoříme o společném právu.¹⁰² Společná práva a závazky jsou v občanském zákoníku upraveny v § 511 a násl. Vzájemné vztahy spoludlužníku, spoluvěřitelů mohou být různé podle toho o jaký konkrétní závazkový právní vztah jde. Společný závazek (společné právo) může být dílčí, solidární, nedílný.

Nejjednodušším závazkovým právním vztahem je závazek dílčí. Jeho podstatou je, že každý dlužník je zavázán pouze toliko co do svého dílu. Nebo-li každý ze spoludlužníků plní jen svůj díl dluhu a v případě splacení jeho závazek vůči věřiteli zaniká. Stejně tak v případě spoluvěřitelů může každý žádat na dlužníkovi jen svůj díl. Tato situace připomíná jednoduchý závazkový právní vztah, kdy dlužník je samostatným dlužníkem vůči věřiteli a naopak.

Společný závazek, kdy na obou stranách existuje více subjektů, může být společný a nerozdílný, tj. solidární, anebo dílčí.¹⁰³ Z hlediska vypořádání jsou významné závazky solidární, které se pokusím blíže popsat.

Podle toho, na které straně vystupuje více osob, rozlišujeme pluralitu

---

101 Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J.; Občanské právo hmotné I. Praha: ASPI, 2005, str. 343

102 Švestka, J., Spáčil J., Škárová M., Hulmák M.; Občanský zákoník II - komentář. Praha: C.H.Beck, 2008, str. 1527

103 Švestka, J., Spáčil J., Škárová M., Hulmák M.; Občanský zákoník II - komentář. Praha: C.H.Beck, 2008, str. 1530

subjektů pasivní, tj. na straně dlužnické a pluralitu subjektů aktivní, tj. na straně věřitelské. Solidarita dlužníků a věřitelů může vzniknout pouze na základě právního předpisu, rozhodnutí soudu, dohody účastníků a pokud to vyplývá přímo z povahy plnění.¹⁰⁴

Solidarita dlužníků znamená, že dlužníci jsou zavázáni témuž věřiteli splnit celý dluh společně a nerozdílně, tzv. “rukou společnou a nerozdílnou“. Věřitel se může s úspěchem domáhat splnění své pohledávky na kterémkoliv z dlužníků. Pasivní solidarita tak zvyšuje jistotu uspokojení věřitelovy pohledávky neboť věřitel může požadovat splnění dluhu po kterémkoliv ze zavázaných dlužníků a ten nemůže na věřiteli požadovat, aby se domáhal splnění také na ostatních. S největší pravděpodobností se tak bude věřitel domáhat splnění od toho dlužníka u kterého je, s ohledem na jeho platební solventnost, pohledávka nejlépe vymahatelná. Věřitel nemusí ani znát jednotlivé podíly spoludlužníků na dluhu. Tyto podíly mají právní význam jen ve vnitřních vztazích mezi spoludlužníky a pro účely vypořádání mezi spoludlužníky navzájem. Jakmile dluh splnil alespoň jeden z dlužníků, zaniká povinnost ostatních dlužníků vůči věřiteli.

Jestliže dlužník splnil více, než kolik na něj připadá podle vnitřního poměru, vznikne mu vůči ostatním spoludlužníkům právo následného postihu (právo regrese), což znamená, že má právo žádat od ostatních spoludlužníků náhradu za plnění, které za ně věřiteli poskytl. Výše náhrady se vlastně rovná velikosti podílů jednotlivých spoludlužníků. Velikosti podílů mohou být stanoveny ve smlouvě, rozhodnutím soudu nebo právním předpisem. Nejsou-li podíly takto stanoveny, platí, že jsou ve vzájemném poměru stejné.¹⁰⁵

Od postihového (regresního) nároku je třeba odlišit preventivní regres, tzv. právo předběžného postihu. Dlužník, vůči kterému věřitel uplatnil celý nárok (tedy více než na něj připadá podle vnitřních poměrů), je povinen podle § 511 odst. 2 obč. zák. vyrozumět o tom ostatní spoludlužníky, a to z takových důvodů, aby se předešlo možnosti dvojího splnění téhož dluhu a aby ostatní dlužníci měli možnost proti zažalované pohledávce uplatnit své námitky. Dále podle § 511 odst. 2 na nich může

104Švestka, J., Spáčil J., Škárová M., Hulmák M.; Občanský zákoník II -komentář.Praha: C.H.Beck, 2008, str. 1530

105Švestka, J., Dvořák, J.; Občanské právo hmotné II. Praha: Wolters Kluwer, 2009, str. 72-74

požadovat, aby dluh podle podílů na ně připadající splnili anebo aby jej v tomto rozsahu dluhu jinak zbavili. Smyslem předběžného postihu je ulehčit postavení dlužníka, po kterém věřitel žádá celé plnění. Dlužník tak může, dříve než sám splní dluh, požadovat, aby ostatní spoludlužníci splnili to, co na ně připadá. Ovšem vůči věřiteli nemůže splnění odkládat jen kvůli tomu, že ostatní spoludlužníci nejsou schopni dostát svým závazkům.¹⁰⁶

Jestliže některý ze spoludlužníků splní víc, než odpovídalo vzájemnému vnitřnímu poměru mezi spoludlužníky, náleží mu podle § 511 odst. 3 proti ostatním právo následného regresu, viz výše. Pokud nemůže některý z dlužníků svůj podíl splnit, rozvrhne se tento podíl stejným dílem na všechny ostatní.

Na druhé straně existuje solidarita věřitelů, tzv. aktivní solidarita, kdy na jedné straně vystupuje dlužník a na druhé straně několik věřitelů, kteří jsou oprávněni vůči dlužníkovi společně a nerozdílně. Aktivní solidarita může vzniknout ze zákona, soudním rozhodnutím nebo dohodou, viz § 513 obč. zák. Každý z věřitelů má právo požadovat na dlužníkovi celé splnění dluhu a ten je povinen mu ho uhradit. Každý věřitel má samostatnou pohledávku a každý z nich ji může uplatnit sám, avšak všechny se vztahují k témuž plnění a dlužník je povinen toto plnění poskytnout jen jednou. Jakmile dluh splní jednomu věřiteli, který o splnění požádal jako první, zaniká jeho závazek i vůči ostatním věřitelům.¹⁰⁷ Ostatní věřitelé již nemají právo splnění od dlužníka žádat. Ve vztahu dlužník spoluvěřitelé se uplatní zásada předstihu (právo předstihu, prevence), tzn., že dlužník splní svůj dluh tomu z věřitelů, který o splnění požádal jako první a ostatní spoluvěřitelé ztrácí nárok požadovat na dlužníkovi totéž plnění, ust. § 514 obč. zák.. Věřitelé se mezi sebou vypořádávají podle svých podílů, které vyplývají z jejich vzájemného vnitřního vztahu.

106Švestka J., Dvořák J.; Občanské právo hmotné II. Praha: Wolters Kluwer, 2009, str. 74

107Švestka J., Spáčil J., Škárová M., Hulmák M.; Občanský zákoník II – komentář. Praha: C. H. Beck, 2009, str. 1540

5.3. Vypořádání neoprávněné stavby

Právní institut vypořádání v občanskoprávních vztazích se vztahuje též na případ tzv. neoprávněné stavby, jak je upravena v § 135c obč. zák. – stavba na cizím pozemku.

V našem současném právním řádu se neuplatňuje zásada římského práva „superficies solo cedit“, – povrch ustupuje pozemku, podle níž platí, že co je na povrchu pozemku, náleží vlastníku pozemku. Podle naší platné právní úpravy mohou být vlastník stavby a vlastník pozemku odlišné právní subjekty.

O neoprávněnou stavbu jde podle ust. § 135c odst. 1 obč. zák. tehdy, zřídí-li někdo stavbu na cizím pozemku, ač na to nemá právo.

Posouzení toho, zda jde o stavbu neoprávněnou se v této souvislosti vychází výlučně z hlediska občanskoprávního a nikoli z hlediska stavebněprávního. Z hlediska občanskoprávního není pro klasifikaci neoprávněnosti stavby rozhodující, zda byla, či nebyla zřízena v souladu se stavebněprávními předpisy, tedy například bez stavebního povolení. V takovém případě jde o stavbu nepovolenou (černou stavbu) a právní důsledky stavby nepovolené jsou řešeny v příslušných správních předpisech – stavební řád, správní řízení.¹⁰⁸

O neoprávněné stavbě dle § 135c obč. zák., se hovoří v případě, zřídí-li ji, byť i jen zčásti, stavebník na pozemku, k němuž nemá žádné občanskoprávní oprávnění, tedy k němuž nemá žádné věcné právo – ani právo vlastnické, ani práva z věcného břemene, není-li ani oprávněným držitelem pozemku nebo nemá k pozemku ani žádné právo založené smlouvou, například nájemní smlouvou uzavřenou s vlastníkem pozemku. Neoprávněnou stavbou tak dochází k zásahu do právem chráněného vlastnického práva vlastníka pozemku.

Ust. § 135c obč. zák. obsahuje jednak právní definici neoprávněné stavby, jednak vymezuje způsoby vypořádání mezi stavebníkem a vlastníkem pozemku.

Stavebník a vlastník pozemku se mohou mezi sebou dohodnout na tom, že právní situaci nastalou zřízením neoprávněné stavby vyřeší převodem vlastnictví pozemku na stavebníka, převodem vlastnictví stavby na vlastníka pozemku, zřízením věcného břemene nebo uzavřením nájemní smlouvy. V rámci smluvní volnosti je

¹⁰⁸Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J.; Občanské právo hmotné. Praha: ASPI, 2005, str. 424

ponecháno na jejich vůli, jakým způsobem mezi sebou provedou vypořádání neoprávněné stavby.¹⁰⁹

V opačném případě, nedojde-li mezi vlastníkem stavby a vlastníkem pozemku k dohodě o vypořádání neoprávněné stavby, provede soud vypořádání neoprávněné stavby na návrh vlastníka pozemku, který je k podání takového návrhu legitimován., podle tohoto pořadí :

1. „Nedohodnou-li se, může soud na návrh vlastníka pozemku rozhodnout, že stavbu je třeba odstranit na náklady toho, kdo stavbu zřídil“ (dále jen vlastník stavby), § 135c odst. 1 obč. zák..

Z tohoto ustanovení o prioritě vypořádání neoprávněné stavby nařízením jejího odstranění lze mít důvodně za to, že zákon v takovém případě chrání v první řadě zájmy vlastníka pozemku proti zájmům toho, kdo zřízením neoprávněné stavby do jeho vlastnictví neoprávněně zasáhl.

K podání návrhu na odstranění stavby je oprávněn vlastník pozemku, na kterém je neoprávněná stavba zřízena. Při rozhodování o návrhu vlastníka pozemku na odstranění stavby musí soud vzít v úvahu především to, zda by bylo odstranění účelné – *a contr.* § 135c, odst. 2 obč. zák..

Odstranění stavby znamená nezvratnou hospodářskou ztrátu pro vlastníka stavby, jejíž rozsah je závislý na charakteru stavby, na tom, k jakému účelu má sloužit, jaká je její hodnota, a podobně. Proto by měl soud přihlížet k povaze a rozsahu hospodářské ztráty, která by odstraněním stavby vznikla, dále zda vlastník a jeho rodina v domě bydlí, zda vlastník věděl, že staví na cizím pozemku či nikoliv, zda stavěl v dobré víře, že mu pozemek patří atd. Soud tak porovnává hospodářskou a jinou ztrátu vzniklou odstraněním stavby na straně jedné, se zájmem na dalším využití stavby na straně druhé.¹¹⁰ Ekonomická nevhodnost odstranění stavby je zajisté prvořadým hlediskem pro řešení spočívající v odstranění stavby.

Nelze však přehlédnout ani jiná hlediska, například okolnosti, za nichž byla stavba vybudována. Vybudování stavby vyžaduje určitý čas a je málo

---

109Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M.; Občanský zákoník I. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 720

110Jehlička, O., Mikeš, J., Švestka J. K některým aktuálními otázkám občanskoprávního institutu neoprávněné stavby. Právní rozhledy, 1997, č. 12, str. 607

pravděpodobné, že by vlastník pozemku nezasáhl proti zřizování stavby již v jejich počátcích. Je proto nutno zabývat se i důvody, proč vlastník pozemku neučinil vhodná opatření proti neoprávněné stavbě dříve a nezabránil tak i svým vlastním přičiněním pro sebe nepříznivým následkům spojených s neoprávněnou stavbou.¹¹¹

V úvahu je v této souvislosti třeba brát také to, v jakém rozsahu neoprávněná stavba do cizího pozemku zasahuje, zda zcela, nebo v jaké části.

Odstranění neoprávněné stavby z cizího pozemku podle § 135c odst. 1 obč. zák. nelze v zásadě považovat za účelné, pokud jsou splněny předpoklady pro přikázání stavby vlastníku pozemku ve smyslu § 135c odst. 2 obč. zák., byť takový způsob vypořádání nenavrhl¹¹² – R NS sp.zn. 22 Cdo 1977/2004.

Závěrem lze říci, že odstranění stavby se jeví jako účelné spíše výjimečně a že se ve většině případů přikloní k jinému řešení, které nabízí ust. § 135c odst. 2,3 obč. zák..

2. „Pokud by odstranění stavby nebylo účelné, přikáže ji soud za náhradu do vlastnictví vlastníka pozemku, pokud s tím vlastník pozemku souhlasí“, (§ 135c odst. 2 obč. zák.).

Přikázání stavby do vlastnictví vlastníka pozemku za náhradu je možné za předpokladu, že s tím vlastník pozemku souhlasí. Vzhledem k tomu, že takové vypořádání se děje za náhradu, musí se souhlas vlastníka pozemku vztahovat nejen na přikázání stavby do jeho vlastnictví, ale také na jeho souhlas s poskytnutím náhrady.

I tento způsob vypořádání neoprávněné stavby zákon upřednostňuje vlastníka pozemku oproti vlastníku neoprávněné stavby a to tak, že vlastníku pozemku je umožněno získat vlastnictví stavby při poskytnutí náhrady.

3. „Soud může uspořádat poměry mezi vlastníkem pozemku a vlastníkem stavby i jinak (než je uvedeno v odst. 1,2), zejména též zřídit za náhradu věcné

¹¹¹Spáčil, J., Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku 2. Praha: C. H. Beck, 2005, str. 188

¹¹²Jehlička, O., Mikeš, J., Švestka J. K některým aktuálním otázkám občanskoprávního institutu neoprávněné stavby. Právní rozhledy, 1997, č. 12, str. 606

břemeno, které je nezbytné k výkonu vlastnického práva ke stavbě“, (§ 135c odst. 3 obč. zák.).

Toto zákonné ustanovení dává soudu možnost, aby vypořádání neoprávněné stavby, tedy vypořádání mezi vlastníkem stavby a vlastníkem pozemku provedl i jinak, než odstraněním stavby nebo přikázáním vlastnictví ke stavbě vlastníkovu pozemku za náhradu, přičemž nabízí jedno z možných jiných řešení.

Z dikce tohoto ustanovení vyplývá, že nabízí takové řešení, kdy vlastník stavby své vlastnické právo ke stavbě nepozbývá a aby mohl stavbu k účelu, k němuž je určena jako vlastník užívat, lze v jeho prospěch zřídit věcné břemeno, které zatěžuje vlastníka pozemku, a toto se zřizuje za náhradu, kterou je povinen vlastník stavby poskytnout vlastníku pozemku.

Jedná se o jeden z případů, kdy věcné břemeno může vzniknout rozhodnutím příslušného orgánu, jak je upraveno v § 151o obč. zák.:

Vlastnické právo stavebníka ke stavbě zůstává zachováno a za náhradu je zřízeno věcné břemeno k pozemku, na němž stavba stojí, přičemž práva a povinnosti z takto zřízeného věcného břemene přecházejí na každého dalšího vlastníka stavby a pozemku, neboť jde o věcné břemeno spojené s vlastnictvím nemovitosti.

Takto vzniklé věcné břemene podle § 135c obč. zák. se zapisuje do příslušného katastru nemovitostí.

Výše náhrady za zřízení věcného břemene by se neměla odvíjet jenom z obvyklé ceny pozemku, za kterou by bylo možno jej získat kupní smlouvou, ale také z dalších okolností a nepříznivých důsledků pro vlastníka pozemku. Zřízení věcného břemene totiž může pro vlastníka pozemku znamenat i další omezení, kterým bude vystaven, jako například ztížení nebo někdy i znemožnění užívání tohoto pozemku k původnímu účelu, nebo i ke ztížení užívání jiného pozemku než toho, k němuž je věcné břemeno zřízeno.¹¹³

Z dikce ust. § 135c obč. zák. a z demonstrativního výčtu „jiného“ vypořádání neoprávněné stavby vyplývá, že je soudu umožněno jakékoli jiné řešení vypořádání, a to podle konkrétních okolností každého případu zvlášť. Není proto vyloučeno ani

¹¹³Spáčil, J.; Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku. 2. Praha: C.H. Beck, 2005, str. 193

takové vypořádání, že vlastníku stavby je přikázáno vlastnictví k zastavěnému pozemku, nebo i pozemku, který je nezbytný k řádnému užívání stavby, např. pro přístup ke stavbě, to však při respektování Listiny základních práv a svobod. Takové řešení lze připustit patrně jen se souhlasem vlastníka pozemku.¹¹⁴

---

¹¹⁴Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M.; Občanský zákoník I. Praha: C. H. Beck, 2008, str. 722

6. Komparace české a švýcarské právní úpravy SJM

6.1. Obecná charakteristika majetkových společenství podle ZGB

V části třetí mé diplomové práce s názvem vypořádání společného jmění manželů jsem popsala SJM od jeho vzniku až do zániku a jeho následného vypořádání. V této kapitole nebudu již znovu popisovat právní úpravu u nás, ale přiblížím institut společného jmění manželů a jeho vypořádání z pohledu švýcarské právní úpravy a na závěr tyto dvě odlišné úpravy srovnám.

Švýcarský občanský zákoník (Schweizerisches Zivilgesetzbuch, dále jen ZGB) upravuje problematiku majetkového práva mezi manžely (tzv. „Güterrecht der Ehegatten“) v ust. § 181- 251. ZGB dává manželům tři možnosti, jak upravit svoje majetkové poměry v průběhu manželství. Označuje je rozdílnými termíny, pro které nenajdeme v našem českém právním řádu příslušné ekvivalenty.

První možnost, jak uspořádat majetkové vztahy mezi manžely upravuje § 181 ZGB, a jde o majetkové společenství zv. „Errungenschaftsbeteiligung“, pro které nemá naše právo příslušný ekvivalent, neboť takové společenství u nás neexistuje. V překladu by „Errungenschaftsbeteiligung“ znamenalo určitou podílovou, majetkovou účast na zisku, tedy majetku, který každý z manželů jednotlivě v průběhu manželství nabude. Anglickým překladem je tzv. „participation in acquisitions“. Pokud manželé neuzavřou smlouvu, ve které by se dohodli na jiné právní úpravě, jejich majetkoprávní poměry budou v průběhu manželství automaticky podřízeny tomuto institutu, který je upraven pod ust. § 196 – 220 ZGB. Ve Švýcarsku spadá převážná většina manželství pod tuto úpravu.

Druhou možností majetkové úpravy je tzv. „Gütergemeinschaft“ (§ 221- 246 ZGB), který by se dal přirovnat k našemu společnému jmění manželů, ovšem s tou podmínkou, že manželé mohou tento stav založit pouze smlouvou, která musí být notářsky ověřená. Tento způsob úpravy majetkových vztahů není v praxi vůbec častý.¹¹⁵

---

¹¹⁵Hirt, T., Ryffel, G.; Familienrecht I – Ehe recht: Ein Lehrgang für die Praxis. Zürich: Orell Füssli, 1999, str. 135

Třetí a poslední možnost, jak upravit majetkové vztahy mezi manžely, je upravena v § 247-251 ZGB a jde o společenství zv. „Gütertrennung“, které můžeme chápat jako oddělené jmění muže a ženy, kde žádný majetek není společný a oba disponují a spravují pouze svůj vlastní majetek. Tento majetkový stav mohou manželé založit pouze notářsky ověřenou smlouvou, tedy stejným způsobem, jak je tomu u „Gütergemeinschaft“.

Než se dostanu k samotnému vypořádání těchto jednotlivých majetkoprávních úprav, chci se věnovat jejich podrobnějšímu popisu, pro lepší pochopení a zorientování se v problému.

Nejčastějším majetkovým společenstvím mezi manžely je bezpochyby „Errungenschaftsbeteiligung“, pod které manželé spadají automaticky, pokud neuzavřou smlouvu o jeho změně na jiné společenství jako je třeba výše zmíněné „Gütergemeinschaft“ anebo na „Gütertrennung“. Majetek každého z manželů je rozdělen do dvou složek, a to na „Eigengut“ (vlastní jmění) a „Errungenschaft“ (což by se dalo přeložit jako manželem získaný majetek za trvání manželství, jakýsi zisk, přínos).

Celkové společenství potom obsahuje 4 složky majetkové masy - majetek manželky, který se skládá z jejího vlastního majetku a z majetku, který získala v průběhu manželství, a stejně tak majetek manžela se skládá z jeho vlastního majetku a z majetku získaného za trvání manželství. Svůj vlastní majetek má každý defacto ve svém výlučném vlastnictví a během manželství si jej každý spravuje, nakládá s ním a využívá jej podle vlastní úvahy a při následném vypořádání zůstane tento výlučný majetek ve vlastnictví manžela, který jej vlastnil i za trvání manželství.¹¹⁶ U majetku, který spadá do „Errungenschaft“ to platí obdobně, s výjimkou vypořádání, kdy má každý z manželů ještě nárok na jednu polovinu z majetku, který byl druhým manželem nabyt v průběhu manželství („Errungenschaft“), § 215 ZGB.

Podle ZGB platí, že všechnen majetek, který nenáleží do „Errungenschaft“ jednoho z manželů, náleží do „Eigengut“ (vlastního jmění). Jasněji řečeno, za vlastní jmění se považuje to, co již jeden z manželů před uzavřením manželství nabyt nebo v

---

¹¹⁶Hauser, S.; Eherecht. 2. Auflage. Zürich: Jean Frey AG, 2005, str. 58

průběhu manželství získal dědictvím anebo darem. Za vlastní jmění, se stejně jako u nás, považují věci, sloužící k osobní potřebě jednoho z manželů, viz. § 198 ZGB.

Do „Errungenschaft“ (majetek získaný v průběhu manželství) každého z manželů spadají pracovní výdělky (mzdy, platy), podpora v nezaměstnanosti, sociální pojištění, výnosy z vlastního jmění, odškodné, alimenty atd., viz § 197 ZGB.

V případě, že není jasné, do kterého majetkové masy majetek spadá, použijí se zákonná důkazní pravidla podle § 200 ZGB:

- Ta strana, která tvrdí, že určitý majetek náleží do jejího vlastnictví, musí o tom podat důkaz. Jestliže není takový důkaz předložen, předpokládá se, že majetek je v podílovém spoluvlastnictví („Miteigentum“).
- Veškerý majetek jednoho z manželů je považován za majetek, patřící do „Errungenschaft“, dokud není prokázán opak.

Schéma č. 1: „Errungenschaftsbeteiligung“

Eigengut der Ehefrau	Eigengut des Ehemanns
Errungenschaft der Ehefrau	Errungenschaft des Ehemanns

Majetkové společenství zvané „Gütergemeinschaft“ je založeno na smluvním základě a tak pokud chtějí manželé žít pod úpravou tohoto společenství, musí uzavřít notářsky ověřenou smlouvu. Nezáleží na tom, jestli ji uzavřou před uzavřením manželství anebo v průběhu manželství. Toto společenství by se dalo přirovnat ke klasickému společnému jmění manželů, jak jej známe u nás. Vedle vlastního jmění „Eigengut“ (výlučného majetku) existuje majetek společný obou manželům, tzv. „Gesamtgut“, do kterého nabývají manželé společně a to od toho okamžiku, kdy platně uzavřeli smlouvu o zřízení společenství „Gütergemeinschaft“.

Dispozice se společným majetkem je v tomto společenství, oproti „Errungenschaftsbeteiligung“, značně omezena tím, že je třeba s jeho nakládáním souhlas druhého manžela, tedy že o společném majetku, jak s ním nakládat, jak ho spravovat, rozhodují oba společně. Pokud jeden z manželů nakládá s takovým majetkem značně nehospodárně, ztráta, která tím vznikne, postihne přímo i druhého z manželů, i když ten ztrátu nezavinil.

V „Gütergemeinschaft“ se rozlišují 3 majetkové masy a to vlastní jmění manželky, vlastní jmění manžela a společné jmění. Vlastní jmění si každý z manželů sám spravuje, nakládá s ním atd. Je to dosti podobné jako u výlučného majetku podle § 143 odst. 1 písm. a) obč. zák. Platí zde zásada, že za společné jmění se považuje vše to, co zákon nepovažuje za vlastní jmění.

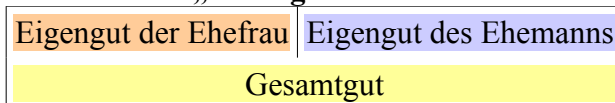
Do vlastního jmění spadají věci, které slouží k osobní potřebě jednoho z manželů, náhrada škody, kterou jeden z manželů získal zadostiučiněním (např. při urážce na cti), náhrada za zdravotní újmu mu způsobenou atd.

Do společného jmění patří majetek, který každý nabyt již před uzavřením manželství, pracovní příjmy (platy, mzdy), sociální pojištění, výnosy z vlastního jmění, dary, dědictví, i když si zůstavitel v poslední vůli přeje, aby se dědictví stalo součástí vlastního jmění jednoho z manželů.¹¹⁷

Závazky, které mají manželé vůči třetím osobám (věřitelům) zákon rozděluje na „Vollschulden“ a „Eigenschulden“.

„Vollschulden“ jsou takové závazky, za které jeden z manželů ručí jak svým vlastním jměním, tak celým společným jměním manželů. O jaké závazky přesněji jde, vypočítává zákon v § 233 ZGB. „Eigenschulden“ jsou pak takové závazky, za které ručí každý z partnerů svým vlastním jměním a jednou polovinou společného jmění (§ 234 ZGB).

Schéma č. 2: „Gütergemeinschaft“

Posledním zákonným majetkovým společenstvím mezi manžely je „Gütertrennung“. Pokud chtějí manželé zvolit tento způsob uspořádání majetkových vztahů, musí ohledně něho uzavřít notářsky ověřenou smlouvu. Dá se říci, že „Gütertrennung“ je nejméně problematickým společenstvím. Je jasné a jednoduché. Neexistuje žádný společný majetek mezi manžely, každý z nich má své oddělené vlastní jmění, které si spravuje, nakládá s ním a využívá jej podle svých vlastních

¹¹⁷Hauser, S.; Eherecht. 2. Auflage. Zürich: Jean Frey AG, 2005, str. 63

úvah (§ 247 ZGB). Stejně to bude i se závazky, za které ručí každý z manželů odděleně a pouze svým jměním (§ 249 ZGB).

Schéma č. 3: „Gütertrennung“

Eigengut der Ehefrau	Eigengut des Ehemanns
----------------------	-----------------------

6.2. Vypořádání jednotlivých majetkových společenství

Postup pro vypořádání společného jmění manželů není ve švýcarském právu pro všechna majetková společenství společný, ale u každého jednotlivého společenství se uplatňuje odlišný postup vypořádání v závislosti na tom, pod jaké majetkové společenství manželství spadá.

K majetkoprávnímu vypořádání mezi manžely dochází podle švýcarského práva v případě zániku manželství, změny majetkového společenství anebo prohlášením konkurzu na majetek jednoho z manželů (to se uplatní pouze u „Gütergemeinschaft“, viz § 236 ZGB). Manželství zaniká smrtí, prohlášením manžela za mrtvého, rozvodem nebo prohlášením manželství za neplatné.

Manželé mohou provést majetkové vypořádání ještě před zánikem manželství a to uzavřením tzv. „Scheidungskonvention“, nebo-li rozvodové smlouvy. V této smlouvě si manželé vypořádají vzájemné majetkové vztahy, budoucí práva a povinnosti společného bydlení, vyživovací povinnost, kdo převezme děti do péče atd. Smlouva se stane platnou v okamžiku, kdy je potvrzena soudním rozhodnutím, viz § 140 odst. 1 a 2 ZGB.

Obecnou dohodu o vypořádání společného jmění manželů (jak ji známe my pod § 150 obč. zák.), která by platila pro všechna majetková společenství mezi manžely, švýcarský občanský zákoník neupravuje. Proto je třeba podívat se na úpravu vypořádání pro každé společenství zvlášť.

1. Majetkoprávní vypořádání „Errungenschaftsbeteiligung“ (Auflösung der Errungenschaftsbeteiligung)

Majetkoprávní vypořádání následuje po zániku manželství smrtí, prohlášení jednoho z manželů za mrtvého, rozvodu, změně majetkového společenství, oddělení majetku manželů na příkaz soudce. Společné jmění manželů je vypořádáno ve čtyřech krocích.

Prvním krokem je oddělení majetku manžela a manželky, vzájemná úprava dluhů a určení podílu z přidané hodnoty. V první řadě si každý z manželů vezme svůj majetek, který se momentálně nachází v držbě toho druhého. ZGB hovoří o zpětvzetí, tzv. „Rücknahme“. Vzhledem k tomu, že v průběhu manželství došlo k mnoha přesunům majetku z jedné strany na druhou, nemusí být zcela jasné, co patří manželce a co manželovi. V takových případech může být majetek přikázán tomu, kdo předloží nesporný důkaz o jeho vlastnictví anebo jeden z manželů může požadovat přikázání takového majetku, u něhož prokáže převažující zájem (např. rodinný dům, ve kterém má jeden z manželů alteliér, ordinaci nebo že dům po mnoha generacích patřil její/jeho rodině...). Pokud soud majetek jednomu z manželů přikáže, druhý z manželů má právo na kompenzaci, peněžní náhradu. Jestliže ale ani jeden z manželů nepodá důkaz o vlastnictví ani neprokáže mimořádný zájem, tento sporný majetek se nerozdělí a vznikne k němu oběma manželům podílové spoluvlastnictví.

V rámci prvního kroku dále manželé vyrovnávají své vzájemné dluhy (§ 205 odst. 3 ZGB), jako např. vzájemné půjčky, úvěry, investice do majetku druhého manžela. Pokud se manželé nedohodli jinak, platí, že dluhy se splácí v jejich nominální hodnotě, bez úročení a bez ohledu na inflaci.¹¹⁸ Jestliže se zvýší hodnota majetku, do které druhý manžel investoval ze svého vlastního majetku, má právo na podíl z jeho přidané hodnoty. Sníží-li se hodnota majetku, druhý manžel nenese žádná rizika a musí mu být vráceno tolik, kolik původně investoval.

Druhý krok představuje oddělení majetku na vlastní jmění každého z manželů a „Errungenschaft“ každého z manželů. Oddělení a soupis majetku se bude vztahovat ke dni zániku společného jmění. V případě smrti je to den, kdy manžel zemřel, v

---

¹¹⁸Hauser, S.; Eherecht. 2. Auflage. Zürich: Jean Frey AG, 2005, str. 74

případě rozvodu je to den, kdy byla soudu podána žaloba o rozvod. Naopak pro stanovení ceny majetku bude rozhodující doba, kdy dojde k majetkoprávnímu vypořádání (§ 214 odst. 1 ZGB).

Aby se zabránilo úmyslnému snižování hodnoty majetku jedním z manželů, který např. bezúplatně daruje majetek patřící do jeho „Errungenschaft“ třetí osobě, existuje ve švýcarském právu institut započítání, „Hinzurechnung“, které slouží k zajištění spravedlivého vypořádání. Podle § 208 ZGB všechna bezplatná darování z majetku v „Errungenschaft“, která byla provedena v posledních pěti letech před zánikem společného jmění bez souhlasu druhého manžela, se započítávají zpět do „Errungenschaft“, jako by nebyla vůbec provedena. To znamená, že majetek, který byl bezplatně darován bez souhlasu druhého manžela, musí být, co do hodnoty, do „Errungenschaft“ zpět započítán.

Předposlední krok vypořádání můžeme označit jako stanovení vzájemných podílů z „Errungenschaft“. Pokud po všech výpočtech, zápočteních, uplatnění náhradních požadavků a hlavně po odečtení dluhů, zůstane v „Errungenschaft“ manželů aktivní zůstatek (Aktivsaldo), hovoříme o tzv. „Vorschlag“, a každý z manželů je na základě zákona oprávněn k jedné polovině majetku z „Errungenschaft“ toho druhého, viz § 215 ZGB. To znamená, že každému z manželů zůstane po vypořádání jeho vlastní jmění a k tomu ještě obdrží jednu polovinu majetku z „Errungenschaft“ druhého manžela. V případě, že se manželé chtějí dohodnout na jiném než-li zákonném rozdělení, musejí ohledně velikosti takových podílů uzavřít manželskou smlouvu. Jestliže jsou závazky vyšší než-li existující majetek, hovoříme o negativním zůstatku, tzv. „Rückschlag“, který se mezi manžele nerozděluje (§ 210 odst. 2 ZGB). To znamená, že žádný z manželů nemá povinnost podílet se na závazcích druhého manžela.

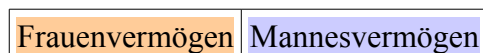
Čtvrtým a posledním krokem je rozdělení aktivního zůstatku mezi manžele a jeho vyplacení.

Tímto posledním krokem končí majetkoprávní vypořádání společenství zv. „Errungenschaftsbeteiligung“.

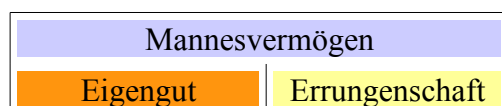
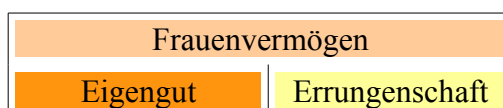
Pro jasnější pochopení tohoto způsobu vypořádání přikládám schéma.¹¹⁹

Schéma č. 4: Provedení vypořádání ve čtyřech krocích

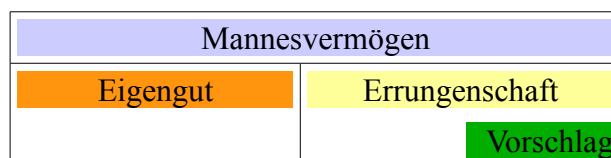
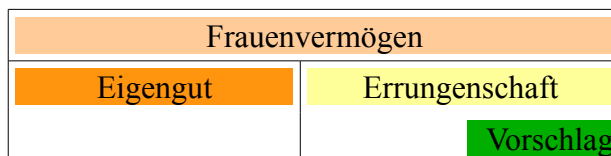
1. krok: Rozdělení majetkové masy na jmění manželky a jmění manžela

2. krok: Rozdělení vlastního jmění („Eigengut“) a „Errungenschaft“ u každého manžela zvlášť.

3. krok: Stanovení aktivního zůstatku („Vorschlag“)

4. krok: Rozdělení zůstatku a vyplacení

---

¹¹⁹Hirt, T., Ryffel, G.; Familienrecht I – Ehe recht: Ein Lehrgang für die Praxis. Zürich: Orell Füssli, 1999, str. 132

2. Majetkoprávní vypořádání „Gütergemeinschaft“

Vypořádání společného jmění manželů u tohoto společenství je rozdílné, podle toho, jestli manželství zanikne smrtí nebo rozvodem. Pro soupis majetku je stejně jako u „Errungenschaftsbeteiligung“ rozhodný den zániku společného jmění, v případě smrti manžela se za rozhodný den považuje den smrti a v případě rozvodu je to den, kdy byla soudu podána žaloba o rozvod (§ 236 odst. 2 ZGB). Pro stanovení ceny majetku je opět rozhodující doba, kdy dojde k majetkoprávnímu vypořádání (§ 240 ZGB).

Při zániku společného jmění smrtí jednoho z manželů se společné jmění („Gesamtgut“) rozdělí na dvě poloviny, přičemž jedna polovina připadne manželi zůstavitele a druhá polovina jeho dědicům (§ 241 odst. 1). Manžel zůstavitele může taktéž uzavřít s dědici smlouvu, ve které se dohodnout na jiných, od zákona odlišných, podílech (§ 241 odst. 2 ZGB). Tato smlouva nesmí zkrátit nároky dědiců na jejich zákonný podíl.

V případě rozvodu si každý z manželů vezme ze společného jmění zpět to, co by pod „Errungenschaftsbeteiligung“ spadalo do vlastního jmění a potom si to, co ve společném jmění („Gesamtgut“) zbylo, rozdělí mezi sebe na polovinu. I v tomto případě mohou být zákonné podíly smlouvou uzavřenou mezi manžely změněny, ale pouze za předpokladu, že se na možnosti uzavřít takovou smlouvu dohodli manželé již předem v manželské smlouvě (§ 242 odst. 2 a 3 ZGB).

Vlastní jmění manželů se nerozděluje a každý si jej ponechává beze změny.

Jestliže je společné jmění manželů předloženo, ručí za něj oba manželé společně a nerozdílně.

3. Majetkoprávní vypořádání „Gütertrennung“

Vzhledem k tomu, že v tomto společenství neexistuje žádný společný majetek, není zde tudíž co dělit a vypořádat. Manželé si vyrovnají své vzájemné dluhy a jestliže není jasné, komu který majetek patří, předpokládá se ohledně takového majetku vznik podílové spoluvlastnictví (§ 251 ZGB).

6.3. Srovnání obou právních úprav

Z popisu švýcarského majetkového práva mezi manžely a jeho vypořádání je patrné, že švýcarská úprava se v některých směrech liší a naopak v některých je podobná s naší úpravou.

Zcela odlišným institutem, který v našem právu nenajdeme, je společenství „Errungenschaftsbeteiligung“, které je ve Švýcarsku nejtypičtějším majetkovým uspořádáním mezi manžely v průběhu manželství. U nás je naopak nejtypičtějším a zároveň základním institutem manželského majetkového práva společné jmění manželů, jehož vznik je spojen se vznikem manželství a trvá až do jeho zániku anebo do té doby, dokud manželé neuzavřou smlouvu, kterou by společné jmění určitým způsobem modifikovali anebo pokud nebyl na majetek jednoho z manželů prohlášen konkurs nebo vyneseno soudní výroky o propadnutí majetku některého z manželů.

Na rozdíl od „Errungenschaftsbeteiligung“, kde existují 4 masy majetku mezi manžely, v SJM je defacto jedna společná masa majetku s výjimkou výlučného majetku, který zákon ze společného jmění vylučuje a který zůstává majetkem každého z manželů. „Errungenschaftsbeteiligung“ stejně jako společné jmění manželů vzniká uzavřením manželství a není k tomu zapotřebí uzavření žádné smlouvy, jak je tomu např. u jiných majetkových společenství.

Náš občanský zákoník umožňuje, aby společné jmění mezi manžely bylo v určitých směrech modifikováno, buď jde o zúžení SJM, rozšíření SJM, změna doby vzniku společného jmění, změna správy SJM atd. Avšak i po takové úpravě, SJM stále existuje, i když značně okleštěné. Naopak podle švýcarské právní úpravy, mohou manželé své majetkové společenství změnit na jiné a to uzavřením manželské smlouvy. Mají tři možnosti, buď změni své dosavadní „Errungenschaftsbeteiligung“ na jiné společenství nebo si rovnou vyberou společenství zv. „Gütergemeinschaft“ anebo se dohodnou na „Gütertrennung“. Každé majetkové společenství má pak svoji zvláštní úpravu a není možné použít jednotnou úpravu pro všechna společenství, jako je tomu u SJM.

Způsob vypořádání „Errungenschaftsbeteiligung“ se od našeho jednotného způsobu vypořádání podstatně liší. Liší se především v tom, že se rozdělují 4 masy majetku ve čtyřech krocích jak je popisuje ZGB. Neexistují žádné zásady pro

vypořádání, jak je známe u nás (rovné podíly manželů, potřeba nezletilých dětí, péče o rodinu a zásluhy o nabytí a udržení společného jmění). Platí jediné metoda zápočtů. U „Errungenschaftsbeteiligung“ neexistuje nic takového jako je zákonná domněnka pro vypořádání (§ 150 odst. 4 obč. zák.). ZGB nestanovuje žádnou lhůtu, ve které by měly být majetkové vztahy vypořádány a tudíž se žádná domněnka ohledně vypořádání věcí neuplatní. Pokud se manželé v průběhu manželství rozhodnou změnit své majetkové společenství, provede se nejdříve vypořádání toho předchozího. V našem právním řádu dojde k vypořádání až po zániku manželství, nikoli dříve. Z tohoto pravidla existují pouze dvě výjimky (konkurs a propadnutí majetku).

Podle mého názoru, nejpodobnějším majetkovým společenstvím k našemu SJM je tzv. „Gütergemeinschaft“. Stejně jakov SJM zde existuje společný majetek obou manželů, kteří ho užívají a udržují společně. Obvyklou správu majetku, náležející do společného jmění, může vykonávat každý z manželů samostatně, pouze v případě neobvyklé správy je třeba souhlasu obou manželů. Pro srovnání § 227 odst. 1 a § 228 odst. 1 ZGB s § 145 odst. 1 a 2 obč. zák. Stejně jako u nás, společný majetek náleží každému z manželů a ti sou oprávnění s ním společně disponovat.

Vedle společného jmění existuje v „Gütergemeinschaft“ i tzv. vlastní jmění každého z manželů, tzv. „Eigengut der Ehefrau“ a „Eigengut des Ehemanns“, které bych přirovnala k našemu výlučnému majetku, který zákon z předmětu společného jmění vylučuje. Ovšem na rozdíl od našeho výlučného majetku, do vlastního jmění nespadá darování ani majetek získaný z dědictví, naopak platí, že patří do společného jmění.

Výrazný rozdíl mezi naší a švýcarskou úpravou vidím v tom, že takovéto společenství („Gütergemeinschaft“) může vzniknout pouze za předpokladu, že ohledě něj manželé uzavřou manželskou smlouvu. Nedohodnou-li se manželé na smlouvě, která by dávala pro jejich majetkové vztahy možnost vzniku „Gütergemeinschaft“, jejich majetkové vztahy se budou automaticky řídit ustanoveními „Errungenschaftsbeteiligung“. Co se týká společných závazků i zde můžeme najít určité rozdíly. Podle obč. zák. § 145 odst. 3 platí, že: „Závazky, které tvoří společ. jmění manželů, plní oba manželé společně a nerozdílně“. V

„Gütergemeinschaft“ se rozlišují tzv. „Vollschulden“ a „Eigenschulden“, kdy jeden z manželů ručí jak svým vlastním jměním, tak společným jměním anebo vlastním jměním a jednou polovinou společ. jmění. Co spadá pod „Vollschulden“ upravuje ZGB v § 233 odst. 1-4.

Postup pro vypořádání majetku v „Gütergemeinschaft“ je podobnější naší právní úpravě, než-li vypořádání „Errungenschaftsbeteiligung“. Ovšem není naprosto totožné. ZGB, stejně jako náš občanský zákoník, umožňuje manželům, aby ohledně vypořádání uzavřeli dohodu, ve které si mohou stanovit od zákona rozdílné podíly na majetku a mohou si svobodně stanovit, který majetek komu patří. Pokud neuzavřou žádnou dohodu, platí podle zákona, že každý z manželů je oprávněn k jedné polovině majetku ze společného jmění § 241 odst. 1 ZGB.

U „Gütergemeinschaft“ je pro vypořádání významé, zda manželství skončilo smrtí jednoho z manželů anebo rozvodem. Neboť postup pro vypořádání je potom odlišný. V případě smrti se společný majetek rozdělí na polovinu a jednu dostane přeživší manžel a druhou dědicové. Rozdíl od naší úpravy je v tom, že ani v tomto případě se neuplatňují zásady pro vypořádání, jak je známe u nás a je tudíž jedno, jak se který z manželů zasloužil o získání a udržení společného majetku. Jestliže manželství skončilo rozvodem, rozdělí se společný majetek opět na poloviny, ovšem až po tom, kdy si každý vezme zpět to, co by v „Errungenschaftsbeteiligung“ náleželo do vlastního jmění. Teprve potom je možné zbylý majetek mezi manžele rozdělit rovným dílem. Tento postup je hodně podobný naší zásadě zápočtů při vypořádání SJM.

Společenství, které ZGB označuje jako „Gütertrennung“ nemá žádnou podobnost s naším společným jměním manželů. Je to společenství samo pro sebe, které je založenou smlouvou mezi manžely a znamená oddělení majetku každého z nich a neexistenci společného jmění. Kde neexistuje společné jmění, neexistuje žádný společný majetek, který by bylo třeba vypořádat. Naše právo takový stav mezi manžely neuznává. Výjimka, kdy si manželé mohou vyhradit vznik společného jmění až ke dni zániku je tady bez významu.

Závěr

Ve své diplomové práci jsem nejdříve popsala institut vypořádání z obecného hlediska a dále jsem se podrobněji zabývala jednotlivými způsoby vypořádání, jak jsou uvedeny v občanském zákoníku, tj. v souvislosti se zánikem spoluvlastnictví, zánikem SJM, též v souvislosti s přechodem práv a povinností v důsledku zániku právní subjektivity fyzické osoby smrtí nebo prohlášením za mrtvého. Z obsahu mé práce je patrné, že existenci institutu vypořádání můžeme nalézt i v mnoha dalších případech, a to všude tam, kde dochází k úpravě a narovnání majetkových poměrů mezi účastníky občanskoprávních vztahů. Jak jsem zmínila v úvodu, povaha majetkoprávních vztahů umožňuje, aby si účastníci svá vzájemná práva a povinnosti upravili odlišně od zákona, v souladu se smluvní volností, jako jednou ze základních zásad soukromého práva.

Jak u podílového spoluvlastnictví, SJM, v dědickém řízení, tak i v dalších případech vypořádání občanský zákoník jasně upřednostňuje dohodu jako jeden z nejvýhodnějších a nejpraktičtějších prostředků pro řešení situace a tak v první řadě umožňuje účastníkům, aby uzavřeli takovou dohodu ohledně jejich majetkových vztahů, která bude vyhovovat jejich individuálním zájmům a potřebám a teprve až v případě, že nebude taková dohoda uzavřena, nastoupí další zákonem stanovené postupy, zpravidla to bude zásah soudní moci. Smyslem vypořádání je především nastolit právní jistotu ve vzájemných majetkových vztazích, vyjasnit a stanovit nová práva a povinnosti účastníků a předejít tak budoucí právní nejistotě, pramenící z nejasnění vzájemných právních vztahů. Institut vypořádání je významný a účelný především tam, kde je třeba narovnat a uspořádat majetkové poměry tak, aby odpovídaly nově vzniklým právům a povinnostem.

Literatura

- (1) Češka, Z., Kabát, J. a kol.: *Občanský zákoník – komentář, díl I.* Praha, Panorama, 1987
- (2) Dvořák J., Spáčil J.: *Společné jmění manželů v teorii a v judikatuře.* Praha, ASPI, 2007
- (3) Dvořák, J.: *Majetkové společenství manželů.* Praha, ASPI, 2004
- (4) Dvořák, T.: *Vlastnictví bytů a nebytových prostor.* Praha, ASPI, 2007
- (5) Eliáš, K. a kol.: *Občanský zákoník - Velký akademický komentář. I. svazek.* Praha, Linde, 2008
- (6) Eliáš, K., Zuklínová, M.: *Principy a východiska nového kodexu soukromého práva.* Praha, Linde, 2001
- (7) Hauser, S.: *Eherecht.* 2. Auflage. Zürich, Jean Frey AG, 2005
- (8) Heyrovský, L.: *Dějiny a systém soukromého práva římského.* Praha, J. Otto, 1910
- (9) Hirt, T., Ryffel, G.: *Familienrecht I – Eherecht: Ein Lehrgang für die Praxis.* Zürich, Orell Füssli, 1999
- (10) Holub, M., Pokorný, M., Bičovský J.: *Občan a vlastnictví v českém právním řádu.* Praha, Linde, 2002,
- (11) Holub, M., Bičovský, J., Pokorný, M.: *Společné jmění manželů.* Praha, Linde, 2009
- (12) Jehlička, O., Švestka, J., Škárová, M.: *Občanský zákoník – komentář.* Praha, C. H. Beck, 2001, str. 483
- (13) Knappová, M., Švestka, J., Dvořák, J.: *Občanské právo hmotné I.* Praha, ASPI, 2005
- (14) Kozák, J., Budín, P., Dadam, A., Pachtl, L.: *Insolvenční zákon a předpisy související. Nařízení rady (ES) o úpadkovém řízení – komentář.* Praha, ASPI, 2008
- (15) Králík, M.: *Podílové spoluvlastnictví v občanském zákoníku.* Praha, C. H. Beck, 2008
- (16) Kučera, R.: *Dědictví.* Praha, Linde, 2001
- (17) Mikeš J., Muzikář L.: *Dědictvé právo.* Praha, Linde, 2007
- (18) Sedláček, J., Rouček F.: *Komentář k obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi.* Praha, V. Linhart, díl III., 1936
- (19) Spáčil. J.: *Ochrana vlastnictví a držby v občanském zákoníku.* 2. Praha, C.H. Beck, 2005
- (20) Sutter-Somm, T., Kobel, F.: *Familienrecht.* Schulthess Zürich, Basel, Genf, 2009
- (21) Švestka, J., Dvořák.: *Občanské právo hmotné II.* Praha, Wolters Kluwer, 2009
- (22) Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M.: *Občanský zákoník I – komentář.* Praha, C. H. Beck, 2009
- (23) Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M.: *Občanský zákoník II – komentář.* Praha, C. H. Beck, 2009
- (24) Švestka, J., Spáčil, J., Škárová, M., Hulmák, M.: *Občanský zákoník I – komentář.* Praha, C. H. Beck, 2008

- (25) Švestka, J., Jehlička, O., Škárová, M., Spáčil, J.: *Občanský zákoník – komentář*. Praha, C. H. Beck, 2006
- (26) Winterová, A.: *Civilní právo procesní*. 5. aktualizované vydání. Praha, Linde, 2008
- (27) ZGB, OR, SchKG, BV und andere Erlasse/mit Anmerkungen versehen von Ernst J.Schneiter, 6.Auflage, Zürich, Orell Füssli, 2009

Články

- (1) Bičovský, J.: *Úvahy nad problémy zrušení podílového spoluvlastnictví a jeho vypořádání podle § 142 OZ*. Socialistická zákonnost, 1970, č. 6
- (2) Jehlička, O., Mikeš, J., Švestka J.: *K některým aktuálním otázkám občanskoprávního institutu neoprávněné stavby*. Právní rozhledy, 1997, č. 12
- (3) Králík M.: *Podílové spoluvlastnictví a společné jmění manželů (vybrané otázky vzájemných vztahů)*. Právní rozhledy, 2008, č. 21
- (4) Spáčil, J.: *Věc v právním smyslu, součást a příslušenství věci ve světle nové judikatury*. Bulletin advokacie, 2006, č. 4
- (5) Spáčil J., Dvořák J.: *Vypořádání společného jmění manželů v soudním řízení*. Právní fórum, 2007, č. 7

Thesis abstract

Legal institute settlement

The purpose of this work is to describe the legal institute settlement from a general standpoint, its conception, meaning of this conception in civil law and then introduce the specific ways of settlement in detail according to Czech civil code.

The work is divided into 6 chapters.

Chapter One is introductory and defines the legal institute settlement as a one of the most significant institutes of civil law in property relations field.

Chapter Two is called Settlement of (shared) co-ownership and consists of 8 subchapters. The first part explains what co-ownership means in civil law. The second part deals with the formation and termination of co-ownership. The third part describes the ways of settlement. After the dissolution of co-ownership, settlement is necessary. It is possible by means of agreement between the co-owners who decide on how to settle their shares and properties and by means of judgement. A judge has to follow the legal order for division and can not give priority to what one party in its action suggest.

Chapter Three concerns with the settlement of community property. Upon the dissolution of marriage, the community property terminates and it needs to be settled. The particular ways of settlement are explained showing its advantages and disadvantages.

Chapter Four deals with the settlement of inheritance in inheritance procedure. After the death of an individual, the inheritance procedure has to be followed. In this procedure, the inheritance (property of testator) is settled between inheritors. The possible ways of settlement are described.

Other situations in which the property is settled were determined, but these procedures are not expressly denominated by our civil code as „settlement“. Such situations may occur for example between owner and possessor, jointly bounded and beneficiary subjects, between owner of the land and owner of the construction, etc.

In final chapter a comparison of Czech and Swiss legal regulation of community property and its settlement is made.

Seznam klíčových slov - Keywords list

Občanské právo hmotné..... Civil law

Vypořádání.....Settlement